

VII
B36070
g

ASKERC

NOVE ▲▲▲▲▲

▲▲▲ POEZIJE

..... V LJUBLJANI 1900 .....

IZD. P. KLEINMAYR & FIED. BALBERG

K. 5.20+509₁₀

Novak

NOVE POEZIJE

NAPISAL

A. AŠKERC

V LJUBLJANI

ZALOŽILA IG. PL. KLEINMAYR & FED. DAMBERG

1900

VIII 36.070 g

Prejeto od urada
za upravljanje imovine
upornikov

VSEBINA

I

Stran

• Kaj bi te vprašal	5
Model	6
Obiski	7
Čuj, veter piše razdivjan	8
Zaljubljena	9
Neznanka	10
Kadí se njiva	11
Iz dnevnika starega pesimista	12
Luč iz neskončnosti	15
Izlet	17
Ahasverjeva himna Noč	20

IZ POPOTNEGA DNEVNIKA

Vezuvu	25
V Pompejih	27
«O bella Napoli — addio!»	32
Roma	34
V katakombah	38
V predmestni krčmi	39
Povsod me srečava	41
Florencija	43

II

Za služboj	47
Ahasver pod križem	53
• Delavčeva pesem o premögu	57
Breme	62
Buddha v brahmanski knjižnici	64
Romanca o roži	67
Fakir	68
Pustna balada	72
Pesnik José Rizal	76
Ambapáli	79
Prešeren v gostilni «Pri zlatem grozdu»	83

	Stran
Z brzovlakom	93
Navzdol	96
Luteranski kres	101
Aglaja	105
Intermezzo pomladnjega jutra	114
Moderna balada	118
List iz kronike Jurjevega kloštra	120
Buddha in Ananda	128
Michelangelo in kritik	131
PAVLIHA NA JUTROVEM	
Uvod	139
I. Slavnost v Bagdadu	142
II. ‚Bogú za hrbtom‘	146
III. Pesnik Selim	151
IV. Mustafafov ideal	154
V. Dovtipni veliki mogúl	158
VI. Obed pri šahu Azimu	162
VII. Šejhova kočija	165
VIII. Čudna dežela	168
IX. Zanimiv slučaj	173
X. Kako se godí v Sužnji vasi	175
XI. Važid in Mehmed	178
XII. Modri maharadža	180
XIII. Hadži Hilmi	184
XIV. Kako je molil sultan Akbar v svoji džámiji	187
XV. Moteno zborovanje	189
XVI. Skrbni radža	192
XVII. Bakšiš	196
XVIII. Prva skrb	199
XIX. Velikodušni čin	201
XX. Portrét	206
XXI. Govor o najlepših krepostih	208
XXII. Kadi Samarkandski	210
XXIII. Pri studencu	214
XXIV. Perzijske šege	216
XXV. Na suženjskem sejmu v Bóhari	218
Epilog	220

NOVE POEZIJE

I

Kaj bi te vprašal . . .

Kaj bi te vprašal,
dekle ti:
Kje si dobila
té oči?

Takšno imajo
sladko moč . . .
Gledal bi vanje
dan in noč!

Gledal bi vanje
noč in dan,
tvoje lepôte
ves pijan.

Model.

In da sem umetnik jaz rojen,
in da sem kak spreten slikar,
podobo naslikal bi tvojo,
obesil jo v zlati oltár.

Marijo naslikal na platno
bi s čopičem mojsterskim jaz;
slikaje na tebe bi gledal,
model bi mi tvoj bil obraz.

In v romarski cerkvi na gori
v oltarju obraz bi bil tvoj;
a romarjev trume pobožne
klečale bi tam pred teboj . . .

In ljudstvo bi pelo ti himne
in orglje bi sprémljale spev;
vsa cerkev bi gledala v tebe,
v lepôte nebeške odsev . . .

No, jaz bi bil rajši pri tebi,
ti sladki modél moj, tačas!
Sám vžival lepoto bi tvojo,
sám gledal ti v živi obraz . . .

Obiski.

In spet si pred menoj,
lik dragi gledam tvoj . . .
Ne hodi, ah, ne hodi
mir motit dušni moj!

Pa, kadar na skrivaj
potrkaš spet, tedaj
spomina vrata sama
odpró se na stežaj . . .

Čuj, veter piše razdivjan . . .

Čuj, veter piše razdivjan
črez tuje zemlje cvetno plan . . .

To ni vihár, ni piš vetróv —
to glas nemirnih je duhóv!

Pradedov to glasovi so,
pradedov to duhovi so . . .

Vzdihujejo in jočejo,
črez dol in goro stočejo:

«Kjerkoli solnce sije tod,
naš nékdaj je prebival rod.

Sedaj tod tujec širi se,
ošabno nam šopiri se . . .

Premehki pač mi bili smo,
da zemljo mu pustili smo . . .

Tedaj pa je nasilnik naš
pod jarem vpognil tilnik naš . . .»

Zaljubljena . . .

Lišpaš in kitiš se vsaki dan lepše!
Zelen oblekla baršunast si plašč.
Vtkanih po njem je vijolic, trobentic,
zvončkov, marjetic je vtkanih po njem.

Venec potočnic si dela na glavo,
v nádrije črešnjev vteknila si cvet . . .
Vsa vstrepetavaš od slutenj velikih,
nádeja polje po žilah ti vseh . . .

Drevje šepeče si tajnost o tebi . . .
Kaj sem nedavno izvedel in čul!
Srečna nevesta si baje, ti zemlja;
v solnce si sámó zaljubila se.

Ti krasotica ugajaš pa solncu!
Solnce te ljubi z neskončnoj strastjó . . .
Vedno gorkeje poljublja ti lice
vedno bolj raste ljubezni mu moč . . .

Neznanka.

Kdo si, neznanka moja lepa?
Ah, še imena ti ne vem!
In morda nikdar ne izvem ga;
saj vprašati po njem ne smem.

A kadarkoli v dušo mojo
zasiže mladi tvoj obraz,
za hip, ko pred pomladnjim solncem,
izgine mrak iz nje in mraz . . .

Kadí se njiva . . .

Kadí se njiva razorana . . .
Po rázgonu koraka kmet,
zajema v sevnici semena,
po brazdah meče ga gredoč.
In rada in pa poželjivo
sprejemlje zemlja seme to;
vsesáva v krilo ga skrivnostno,
kjer zlati bode klil zaklad . . .

Kadí se njiva razorana,
po brazdah seme seje kmet . . .
A mislec seje misli svoje;
po dušah živih seje jih.

Iz dnevnika starega pesimista.

O, le odpiraj srce svoje,
odpiraj vrata na stežaj!
In vedno gostoljuben bodi!
Kdorkoli pride, vstopi naj!

Kdorkoli pride, ti mu ôdpri,
bil človek domač, ali tuj!
Povedi ga v svetišče svoje
in vse mu tamkaj razkazuj!

Natanko vse si naj ogleda
tvoj ljubi gost povesod, povesod!
Naj vidi vsako tajno shrambo,
pokaži vsak mu skrivni kot!

In dobro gost tvoj si zapomni
tvoj gostoljubni zavičaj;
pa rad še večkrat se povrne
v svetišče tvoje sam nazaj . . .

In s saboj ti pripelje morda
tovarišev veseli roj . . .
Sevé! Vsi videli bi radi
dom zanimivi srčni tvoj!

In morda vedno novi gostje,
glej, bodo ti prihajali,
in kljuko si lepo po vrsti
drug drugemu podajali . . .

A ti jih vodi po svetišču,
vse razkazuj jim sam povsod!
Razkrivaj jim skrivnosti svoje
in vsak diskretni, tajni kot!

Tako polagoma spoznajo
posetniki tvoj tihi hram;
in udomačijo lepó se
v skrovišču gostoljubnem tam . . .

No, neki dan zapaziš morda,
da tla so ti napljúvali,
da škornjev blatnih niso vselej
pred pragom baš sezúvali . . .

In morda se celó prepričaš,
ti dobrodušni siromák,
da ljubi gostje so kadili
v salonu tvojem slab tabák!

In morda ti tako-le v šali
odnese kdo iz hiše kaj:
zaklad kak skriven, žlahten kamen . . .
In ne dobiš ga več nazaj!

In zveš, da té skrivnosti tvoje
svet davno ogleduje si
ter z ne baš čistimi rokami
jih željno razkazuje si . . .

A ti? — le vsakemu človeku
odpiraj srce na stežaj!
In svet te hvalil bode v lice,
da si zares — odkrit značaj!

Luč iz neskončnosti.

Iz neskončnosti luč!
Ti me gledaš,
ti me vabiš — odkod?
Si-li žar porodivše se zvezde,
vsplamenivše na novo v vsemiru
na ukaz vsemogočne moči,
vsemogočnega, večnega Brahme,
ki zažiga življenje,
ki ustvarja svetove iz sebe,
kadarkoli, kjerkoli baš hoče?
Si odblesk li življenja
vtripajočega burno
in poljočega bujno
na telesu svetovnem neznanem?
Ali plamen poslednji si morda
v nič razpadšega stvarstva in v kaos
razpršivše se zgradbe,
umotvora,
organizma, ki ni več potreben?
Kaj si, luč? Kdo to vé!
Zrem porod li? Življenje?
Ali smrt? . . .
Ti pa svetiš in siješ
mi iz bajnih prepadov.

Glej, in vendar in vendar
 ti dospela si k meni
 po neskončnosti poti
 sem do mojih očij,
 do duhá in do mojega čuvstva . . .
 Ti uganka si meni,
 jaz uganka sem tebi!
 Toda, midva oba sva le — eno!
 In obadva le majhni sva iskri
 neizmerne ognja — življenja,
 neizmerne moči, neizčrpane
 energije vesoljne prirodne . . .
 In obá epizodi sva kratki
 v zanimivem romanu,
 ki imé mu je «kosmos»,
 ki ga piše od vekov
 naš največji umetnik,
 naš največji poet,
 genijalni bog Brahma . . .
 Luč skrivnostna iz večnih prepadov,
 luč, ki svetiš v oči mi in v srce
 v čarojasnih nočéh:
 v osamelosti si mi družica,
 ljubezniva si mi tovaršica!
 Duša moja razpenja peruti,
 hrepeneča vzdiguje se k tebi;
 od veselja pozdravlja te, peva
 ta preskromni ti psalm.

Izlet.

Skozi eter neskončni
plul sem dalje in dalje
mimo točnih planetov
se vrtečih, krožečih
po pedantovskih tirih
po prostoru brezdanjem,
mimo solnc velikanskih
plamenečih, žarečih.
Plul sem dalje in dalje
skoz pramegle skrivnostne,
ki iz njih vsak trenutek
se poraja svet nov . . .
In srečaval sem divje komete,
potepuhe nestalne,
te cigane vseмирne . . .
In praiskre so bliskale se
in so švigale mimo
iz prepadov neznanih,
ko rakete slavnostne . . .

Ah, na poti tej divni
občudóval sem, gledal
milijarde neznanih svetov . . .

Tu stojim na planjavi samotni
na neznanem tem svetu.
Kakšna noč, kakšna noč!
Veličastna tišina.
Ni ga živega bitja . . .
Glej, po jasnem obnebjju,
zvezd nebroj se leskeče!
In približa se duh mi,
na uhó mi šepeče:
«Vidiš zvezdo tam svetlo,
tam-le zvezdico belo,
ki trepeče v vsemiru?
Glej, to zemlja je tvoja!
Vidiš zdaj tam ljudi,
vidiš njihove trude
in skrbí in napore,
razočaranja, nade
in pa zmote in borbe?
In ljubezen človeško
in človeško zavist
in sovraštvo in črt
in krivičnost in zlobo —
vidiš tam, vidiš tam?

In tirane in sužnje
in svetnike pozemske
in pa grešnike — vidiš? . . .

Jaz pa gledam in gledam
in strmim po prostoru:
Prašek svetel le vidim,
samo piko žarečo,
le bleščeč nekak nič . . .

Ahasverjeva himna Noči.

Mračí se zopet . . . Po obzorju širnem
že prve dolge sence begajo . . .
Ko katafalčne rjuhe se počasi
po gorah in dolinah vlegajo . . .

In tam in tam — pošast že plove črna,
sem proti meni plove črna Noč;
ko netopir na krilih velikanskih
leti pod nebom sem grozeče zroč . . .

Čimdalje bliže in čimdalje bliže . . .
Sedaj v temó sem krog in krog zavít.
In zdi se mi: ta Noč me gleda, gleda,
in iz oči žari ji blazen svít . . .

In škodoželjno gleda me, reži se,
ironski roga Noč se mi v obraz,
češ: «Kdo premagal zopet je svetlobo
in solnce tvoje, Ahasver? Kdo? — Jaz!»

Le glej me, demon! Saj poznam, poznam te!
Odkar po svetu blodim ti proklet,
ah, često videl sem te, znanka temna,
in žal in žal, sedaj te vidim spet!

In spet pojo navdušene ti himne
poetje tvoji plačani, ah, čuj!
In ljudstvo ploska ti po cestah — slišiš?
Raduj triumfov tvojih se, raduj!

Zdaj ti kraljuješ, ti sediš na tronu,
ti ukazuješ in ti vladaš spet;
po željah tvojih, Noč, in vzorih tvojih
zdaj diha, giblje se in suče svet . . .

Ah, in kako zabavljajo na solnce,
ki ga premágala si baje ti!
Pod tvojimi perutmi pač predobro
prijateljem se tvojim zdaj godi . . .

Moderna si! Kaj tratil bi besede!
Kdo vpraša, kaj nastop nam hoče tvoj!
Prinašaš srečo ali pa pogubo?
Moderna si! Slavi te ljudstva roj . . .

In glej in strmi, demon, pa se čudi!
Jaz tudi liro v rokah že držim
in tudi jaz zabrenkam zdaj ti pesem.
O naj te počastim in proslavim!

O, saj čim črnejša ti kdaj si bila,
tem lepši vselej si rodila dan;
in tem svetlejše je sijalo solnce
potem še vsakikrat čez hrib in plan . . .

Zato pojo ti slavo strune moje,
hej, zmaj pošastni, ti strašeča Noč!
Zato ti himne poje lira moja,
ker pade skoro vlade tvoje moč.

Pomičejo navzdol se že kazala
na uri . . . In nemudno teče čas . . .
Čuj, petelini že pojo po svislih!
Veš, kaj pomenja njih budilni glas?

Glej, tam za gôroj — tam se nekaj svita!
Nebo skrivnostno že se tam žari . . .
Tam zarja nova, jutro dobe nove,
svobode solnce tam se že rodi!

IZ POPOTNEGA DNEVNIKA

Vezuvu.

Buona sera, o Vezuvij,
buona sera, stari plešec!
Ej, še zmerom ti kadiš mi
iz velike pipe svoje
in še vedno dim valí se,
črn oblak iz nje se vije
ves razžarjen proti nebu.

O le puši, lazzarone
iz sloveče pipe svoje!
Samo preveč mi ne vleci
in pa preveč je ne basaj
in s prehudim ne tabakom!
Ne s tabakom takim, starček,
kakor takrat — saj še pomniš! —
ko s pepelom si iz pipe
bil podsul tri mesta krasna
pod nogami tam-le, vidiš?
Kaj si mislil ti brezsrčni,
hudomušni lazzarone!

Glej, ko draga je preproga,
kamor ozreš se krog sebe,
vrt pogrnjen zelen, pisan!
In po vrtu tem velikem
so posuta mesta bela,
so posute hiše bele
pa gradovi in svetišča
ko bleščeči biserji.
Čuvaj vrt ta in dragulje,
slavni plešec, ti Vezuvij!

V Pompejih.

O ti Pompeji! To vam je življenje!
Kak dolgo prav za prav pohajam že
po ulicah kamnitih, tesnih tod?

Dnes neusmiljeno si, solnce, spet!
Kaj misliš res požgati to dolino,
te gaje oljčne, te vinograde,
ta raj zeleni, to živahno mesto?
Pač dobro, da ima krčmar Metellus —
pijana muha tá z rdečim nosom! —
verando senčno! Tu sedim pred hišoj
pa pijem zlato vinsko kapljico,
jaz severni barbar, porojen v snegu
in ledu, v mrazu in pa sivih meglah . . .

O ti Pompeji! To vam je življenje,
življenje pisano ko cvetna greda,
življenje bučno, ko veliki sejm,
življenje toplo ko to južno solnce
in pa opojno ko vezuvsko vino . . .

Sedim in pijem na verandi tu
ob ulici pa gledam tok ljudi,
ki gor in doli se pretaka živ.

Tu gre senator resni v beli togi,
ostrižen in obrit in gologlav;
za njim koraka črnih sužnjev par . . .
Tam izza vogla z jerbasom na glavi
privpil je sadjar nag . . . V nosilih krasnih
in pozlačenih zdaj neso matrono.
Napol sedi, napol leži gospá,
in mlada sužnja ji pihljá gredoč
s pahljačoj alabastersko obličje . . .
Vojakov četa! Krepko stopajo
junaške, žilave postave mimo
s čeladami na glavah svetlimi . . .
Glej, mladih Pompejank vesela družba!
Cvetlice žive v tenkih tunikah
klepetajoč in smehljajoč se mimo
stopicajo v sandalah dragocenih.
In ti obrazki fino rezani
pa svetlo-črne lepe té oči! . . .

In vedno nove se vrstijo slike,
pomičejo se pestre mimo mene . . .

Metelle! kaj sem dolžen ti za vino?
Odštejem, plačam — pa naprej, naprej
po mestu, gledat, uživat to življenje!
Na forum stopim. Pravda se vrší.
Zatoženca baš pere advokat.
Ko olje teče govor mu iz ust;
poslušajo pozorno ga sodniki
in ljudstvo ploska mu, ko je dokónčal . . .

Obiščem par svetišč. Junoni se
in Izidi poklonim in pred Zeusa
na tla pokleknem marmornata tja.
Pristopil k žrtveniku baš je žrec,
zažigat carju vseh bogov daritev . . .
Ti krasni templji, to stebrovje vitko,
ti kapitéli in ti arhitravi!
Te mozaične slike klasične
po stenah in po tleh! Ti kipi lepi
iz marmorja in bronca tod stoječi!
Saj to ni kamen, ni kovina mrtva!
Ne — to živí, vse to živí pred nami!
In vi umetniki, kiparji vi —
vaš duh oživlja te podobe vaše
z življenjem toplim in neumrjočim!
A vi bogovi, bodite veseli,
ponosni bodite in pa hvaležni,
da v takšnih krasnih bivate svetiščih! . . .
Naprej, naprej! . . .

Poslopite velikansko.

Pred vhodom gnete množica se črna;
v amfiteater vstopiti želí.

Hej, to bo danes vélika predstava,
prizori novi in pretresujoči!

To bomo zopet pasli si očí,
to bode ščegetalo živce naše! . . .

In že sedim jaz sam v teatru tu
na klopi marmornati. Krog in krog
na tisoče gledalcev radovednih.

Glej, sred arene že borita se
dva nova gladiatorja obupno!
Kako napete kite so in žile
na nagih teh telesih! Zdaj in zdaj
telebne jeden v prah — in že leži!
Nasprotnik pa njegov, pijan premage,
kleči na prsih mu in se ozira
okrog z očmi povprašujočimi . . .
«Udari!» — dajejo mu znamenje
z navzdol kažočimi tam prsti že
gospodje fini in pa dame nežne . . .
Zamahnil z mečem je zmagalec kruti . . .
A jaz bežim že iz gledišča ven,
preskočim več stopnic, pohodim vmes
par nog in pa bežim, bežim, bežim —
kam? . . .

V kopališče semkaj sem pribežal.
In tu ležim v kadunji marmornati.
Prijetna topla voda mi poljublja
utrujeno telo . . . Ležim in gledam
te lepe mozaike po oboku,
te freske pisane po stenah tam.
Razkošje, rafinirana udobnost
povsod te miče in razveseljuje
in boža te in draži in priganja,
da ljubil bi in vžival to življenje
s čutili vsemi, z vsemi žilami
in z dušoj celoj — ahl Poslušni sužnji
mi drgajo po vseh pravilih ude,
in mlade sužnje mi mazilijo

lasé z dišečim oljem. Zdi se mi,
da Nero sem, Caligula, Tiberij —
tako božansko se počutim tu . . .

Da, da! Živeti znate vi Rimljani!
Živeti znate, znate uživati . . .
Vam zemlja lepa ta-le ni prognanstvo,
življenje ni vam post in ne pokora . . .
In rahločutni tudi niste preveč!
Dejanjem vašim srce ni vodnik,
ne svetovalec . . . Vživaj, pij in jej,
zabavaj se! Ej, saj zabave tvoje
poplačalo bo morda tisoč drugih
ljudij z življenjem svojim — kaj ti mar!
Kaj ne, kaj ne? — — — — —

«Signore, čas je k vlaku!» . . .

Ah, torej sem zadremal bil v gostilni
popivši čašo vina po obedu!
In sanjal sem tako prekrasne sanje!
O škoda, da ste me vzbudili že!
No, čas je iti . . . Zbogom, o Pompeji!
Addio, mesto mrtvo, zapuščeno!
Ne! mrtvo nisi. Genij časov starih
življenje čara v tebi neprestano,
življenje pristno, kakor njega dni,
naj solnce sije v tvoje ulice,
naj luna lije blede svojo luč
na hiše prazne tvoje in brezstrešne . . .

« O bella Napoli — addio! »

Potaplja v morje že se Capri,
Sorrent za nami tam leži
hladeč med drevjem se zelenim . . .
Domov naš parobrod hití.

Ej, utva bela, ladja nagla,
kaj pač mudí se ti takó?
Kje lepše je na svetu božjem
za dušo mojo, za okó?

Vsak dan tu stal bi in bi gledal
v to morje višnjevo črez krov;
in to igranje, šepetanje
poslušal tihih bi valov . . .

Skrivnostno morje, sveto morje,
velika Sfinga — kaj si ti?
Globoka večnost si? Vesoljnost?
Življenja vir, vir vseh stvarij?

Oči pogrezam v globočino,
pogrezam sam se že tjadol . . .
V brezdanje plavam že prepade
čimdalje niže, bolj in bolj . . .

In ko buddhist v nirvani svoji
izginjam v tebi, morje, zdaj . . .
S teboj se spajam in zedinjam —
oba sva jedno vekomaj . . .

Ha! kaj je to? Kaj potegnilo
iz sanj me je, iz globočin?
Razlega petje se veselo
in goslij vrisk in mandolin!

«O bella Napoli — addio!»
črez krov se ori glasni spev
in sredi morske se planote
izgublja v zrak njegov odmev . . .

«O bella Napoli — addio!» . . .
Saj že stojiš pred nami tam
ti Napoli, signora krasna,
in «dobro došli!» kličeš nam.

«O bella Napoli — addio!» . . .
Ne pojte rajši pesmi té!
Že jutri moram se ločiti . . .
Otožno moje je srcé . . .

Roma.

Passeggiata Margherita.

Izpod jútranje megle v jasni dan
že se dvigaš in vstajaš
veličastna ti Roma
ko kraljica častita
izpod bele odeje!
Glej, in solnce pozdravlja
te z visokega néba
in v darilo ti siplje
žarkov zlatih v naročje.

Tudi jaz te pozdravljam.

Ne poznaš me, o Roma?
O, že v letih mladostnih
jaz sem gledal ti v lice.
Ej, ta leta mladostna,
ej, ti sánjavi časi!
In najlepše te dneve
sem preživel pri tebi!
Izprehajal po tvojih
sem se ulicah šumnih,
tam na foru poslušal
sem državnike tvoje.
Videl kralje, cesarje,

vojskovodje sem tvoje;
in iz bojev krvavih
sem jih spremljal v triumfih
skozi vrata slavnostna
tja na grad kapitolski.
In pa ljudskim tribunom
bil tovariš sem zvest.
Ciceronov sem tvojih
in Horacev, Ovidov
in pa Tacitov modrih,
Juvenalov, Sallustov
bil učenec jaz nékdaj.
In še danes jih čislam
te junake duševne,
tvoje genije slavne.

Ti, o Roma častita,
bila solnce si svetlo,
ki razlivalo žarke
po vsem svetu je zlate.
Izmed žarkov teh svetih
tisočeri mnog žarek
pal i v dušo je moja
in razsvetil mi dušo
in razgrel mi je srce
za svobodo, človečnost,
za vse lepo in dobro . . .

Ej, matrona častita,
kaj si vse doživela!

Kaj viharjev prihrulo
preko glave je tvoje!
In stoletij viharji
so prinašali novih
ti idej od vseh krajev,
spremenili so duh tvoj
in mišljenje, čutjenje,
ideale so tvoje.
Kaj bogov pač molila
ti že v templjih si svojih!
Zapuščena stojijo
zdaj svetišča tam stara,
umotvori nesmrtni.
Žrtveniki so hladni;
od nikoder ni žrecev,
ki bi Jupitru tam-le,
Afroditi, Junoni
darovali darove.
Bogu novemu klanjaš
po svetiščih se novih;
in na novih oltarjih
sedaj nove žrtvuješ
temu bogu daritve . . .

Ti svetá si zrcalo,
ti si slika njegova!
Ti ne staraš se, Roma,
ti prerajaš, pomlajaš
neprestano se sama.
In zato si ti večna,

večnomlada in lepa!
Kaj, če čas je begoči
ti zarisal, začrtal
v to obličje častito
neizbrisne znakove!

Izpod jutranje megle v jasni dan
že si vstala, o Roma
veličastna, ponosna
ko kraljica prekrasna
izpod bele odeje.
In z visokega neba
že pozdravlja te solnce
in na krono bleščečo
siplje žarkov ti zlatih . . .

V katakombah.

Rim.

V katakombah . . . Mlad trapist me vodi
po hodnikih tesnih — kaj vem, kod?
Bledi sveči najini brleči
razsvetlujeta mi temno pot.

Grob pri grobu v skalno vdolben steno . . .
Vse je tiho . . . Skoro me je strah . . .
Motijo le najini koraki
mir ta smrtni in mučencev prah.

Tod molili so molitve svete
in prepevali za psalmom psalm
pa borili se za ideale,
prinesene izpod vstočnih palm . . .

Stene mrtve! Kaj ve vse ste čule
in kaj videle ste vse nekdej,
ko ideje Nazarenca nove
širile so tod se na skrivaj! . . .

Misel nova, misel ti svobodna!
Boljše li se danes ti godí?
Skrivati prej moraš po teminah
in po proletarskih se votlinah,
predno smeš na solnce, med — ljudi . .

V predmestni krčmi.

Rim. Via Appia.

Ti skušnjava, ti vino fraskatsko!
Še en vrček mi daj ga, krčmar!
Via Appia me je spotila,
popoldanji užejal me žar.

In po senčnatem vrtu z menoj vred
zagoreli Rimljani pijó
in pijó črnooka dekleta,
pa zaljubljene pesmi pojó.

Melanholično petje razlega
po Kampanji se pusti okrog;
iz Kampanje otožne oglašá
tam od nekod pastirski se rog.

Hej, in vedno prihaja več pivcev!
Morebiti pa pride še kdo,
kak prijatelj, kak znanec moj dober,
in še danes mu stisnem rokó.

Morebiti Horac jo primaha,
morebiti Virgilij, Ovid,
morebiti pa Cicero, Plautus
in pa Seneca pridejo pit . . .

In prijateljska srca razvnemal
nam fraskatski ognjeni bo sok . . .
Še veselo bo drevi na vrtu
in razvije se klasičen krok!

No, nikogar ni! . . . Solnce že gasne
za gorami kampanjskimi tam . . .
V osteriji med glasnimi pivci
jaz brez znancev sedevam sam, sam . . .

Povsod me srečava . . .

Rim.

In zmerom jo vidim pred saboj,
vsak dan me srečava povsod:
po ulicah, cestah in kamor
me vodi po krajih teh pot . . .

Grem v cerkev, bolj gledat, ko molit —
potoženo bodi Bogú! —
na pragu me žalostna čaka
in prosi na glas me — darú.

In grem v kolosej in na forum,
pomnike zret davnih grem dnij —
a tam pri izhodu mi dečko
umazan nasprot jo molí.

V muzeju sem bil, v galeriji,
muz sveti obiskal sem hram,
napajal z umetnostjo dušo,
očí sem s krasotami tam.

Zamišljen in ves oduševljen
in srečen ven stopim na prag:
na stopnicah spet mi jo kaže
sestradan in star siromak.

Sedim pri obedu v gostilni,
komarjev se branim in muh . . .
Že vidim jo! Bliža se mizi
počasi in tiho ko duh . . .

Blagoslovil, o Bog, si to zemljo.
Ni raj li vsa, lep kakor san?
In vendar povsod me srečava
odprta, preseča ta — dlan . . .

Florencija.

Viale dei Colli.
Piazza Michelangelo.

Nagledati se te ne morem . . .
Začarala si mi oči,
cvetoča krasotica moja,
Florencija, toskanska hči!

In raj obseva solnce tvoje,
tvoj Arno teče skozi raj . . .
Ej, v kakšen diven posadila
priroda te je zavičaj!

Kdo v tebe bi se ne zaljubil,
ki kras in čar zagleda tvoj?
In s težkim srcem odpotuje,
težko razstane se s teboj.

Zaljubljeni v prelesti tvoje
umetniki so bili vsi,
poklanjali ti iz ljubezni
nesmrtne svoje so darí.

In tekmovali so med saboj
kipar, stavitelj in slikar,
kdo bi najlepše delo svoje
postavil v čast ti na oltar . . .

II

Za služboj.

Ужъ и гдѣ ты, горе, не моталося?
на меня, бѣдную, навязалося?

Ruska narodna pesem.

Vzdih težek se izvil ji je iz ust —
vzbudila se iz sladkega je spanja.
A solnca jútranjega žarki svetli,
ki prišli so skoz okno nezastrito
natihoma, počasi ko tatovi,
prinesli so poljubov ji v pozdrav.
Pred licem videla pa dih je svoj
ležeča v sobi nezakurjeni.
In v glavi so vzbudile se skrbí
in znova tam šumeti so začele,
ko v panju roj čebel šumí nemirnih:
Prinese-li ji upa novi dan,
ta krasni zimski dan že, ali ne? . . .

Iz ulic že odmeva dnevni trušč.
Globoko doli polje že življenje.

Vozov drdranje sliši se zamolklo
in konj tramvajskih sliši se cingljanje.
A tam nekje, za mestom žvižga vlak.
Zateglo je in ostro zabrlizgnil,
ko takrat . . . ko pred tedni tremi,
ko bil odpeljal jo od doma je . . .
Slovó je bilo težko. Mati sama
bilà je sprémila jo na postajo.
Vse, kar priščedila si bila je,
s seboj je vzela bila, ves denár.
In mati dala ji je zadnji groš
ter polno naukov na daljnjo pot.
Ah, pomnila doma je lepše dni!
Ni slutila nikoli v sreče časih,
da morala po svetu bode kdaj.
Pa saj učila se nekðaj je nekaj.
Razume dobro razna ročna dela.
Učiti znala bi otroke tudi.
Za hišno bi učiteljico šla,
blagajničarko, fino sobarico . . .

Vozila se je celi ljubi dan
v neznani kraj, v neznano tuje mesto.
Zamišljena sedela je pri oknu,
gledaje nove kraje iz kupéja.
Tam zunaj sneg je naletaval nov.
A vlak je dirjal dalje, vedno dalje.
Pogledal potnik jo je marsikak,
češ: lepo dèkle, pa se sama vozi!
Kdo vé, kaj je? Odkod in kam? Pokaj?

Pa se ji vsedel nálašč je nasproti
in laskal se ji moški marsikak . . .
Ah, bilo že neslano ji je, res!

In više, vedno više plava solnce.
In žarki že topijo cvetke nežne,
ki noč pričarala jih je po šipah.
Takó topé se tudi nade njene;
za drugoj druga gine brez sledú . . .
V podstrešni sobi pa je mrzlo, mrzlo!
Potrošen že je skoro ves denar.
Za jeden dan bi morda bilo še —
a kaj potem med tujimi ljudmi!
In službe ni še našla dosedaj.
Oglas njen v časnikih izdal ni nič.
Zapazil sploh in čital ga je kdo?
Mogoče danes! . . . Kaj? . . . In naglo vstane
izpod odeje tople. Začne se
oblačiti. Potem pa ven — za služboj!
Domov pa ne povrne se sedaj.
Ne, ne! Nikdar! To bila bi sramota!
Nazaj ne več! Za to je preponosna! . . .
In ko sedé na robu postelje
oblači se, začuti — lakoto.
Večerjala sinoč ni skoro nič,
in danes ni še zajutrkovala . . .

Čuj, kdo je tam pred vrati? Ženski glas!
Zdaj trka . . .

«Noter!» . . .

Dama srednjih let,
debela in v obleki elegantni,
na prstu vsakem skoro prstan zlat —
z lokavimi in majhnimi očmi
pogleda v sobo, vstopi pred dekleta,
ki poloblečena stoji pred njo . . .
Vprašaje gledali sta druga drugo.
In prišlica pretrga molk in pravi:

«Že večkrat brala Vaš sem inserat.
Kaj ne? Odmeva od nikoder nič!
Ah, duša moja! Mislite nemara,
da Vi sami ste prišli kruha iskat
v mravljinjaku velikem, v Babilonu
modernem, lepem našem — a brezčutnem?!
Palač ste krasnih videli po mestu?
Po njih leže na kupih milijoni.
In to zlato razliva sreče žarke,
in v žarkih teh — o, kakšno je življenje!
Razkošja polno in medú, slasti!
Nedaleč proč potika pa se beda
in skriva po zaduhlih se brlogih,
zavita v cape lačna in pa žejna . . .
No, včasi prigodí se tudi — čudo!
Razsipnik siti vrže izza mize
bogate, polne svoje kruha kos
beraču Lazarju za vrata tja.
Pikanten je občutek baje to,
deliti miloščino med ljudi . . .
Poznam to mesto, kakor izbo svojo.

Ah, kaj jih išče službe v časnikih!
Saj videli ste tiste litanije
in čitali ste drobne inserate
po dnevnikih . . . kaj ne da, gospodična?
Ta borba za obstanek dan na dan,
ta konkurenca na poprišču vsakem!
No, dobe naše pravi znak — zares!
In smilijo té žrtve se človeku . . .
I Vi se smilite mi, gospodična!
Zato sem prišla k Vam in zarad Vas!
Vsa znana mi je že usoda Vaša.
Zastavili ste v sili že veliko:
par oblačil in prstan zlat pa uro.
Pozvedela sem pri vratarju vse.
Ah, če Vas gledam, rada Vas imam!
Mladí ste še, ko rosa jútranja
in lepi ste, ko rožica cvetoča!
Ubogi ste in vendar ste — bogati!
Lepota Vaša cel je kapital,
ki Vam prinašal krasnih bo obrestij!
Za stradanje ustvarjeni Vi niste! . . .
Z menoj takoj, brez obotavljanja!
Pri meni mesto prazno je za Vas;
nikaka težka služba — ne, prav lahka!
Smehljaje boste jo opravljali
in z radostjo največjo, gospodična!
Obleko svileno Vam kupim sama
kar zdaj gredoč, takó namestu are!
Godilo se Vam bo dobro pri meni.
Jedij najboljših bo Vam na izbero . . .

Sampanjec peni često se pri nas . . .
In vsak dan je pri nas vesela družba . . .
O, dolgčas nikdar Vam ne bo. To jamčim!
V salonu mojem shajajo se radi
bogati, elegantni kavalirji . . .

Z menoj! Vam pravim! . . .

Glad, ah, glad boli
in v izbi nezakurjeni je hudo.
Kaj reče naj na to zdaj revica?
Opravi se, molčé ji seže v roko
zgovorni ženi in — otide ž njoj.

V trenutku tem pa solnce je slučajno
za črn. in temen skrilo se oblak.

Ahasver pod križem.

In že spet te vidim . . . Nag visiš razpet
na jelovem križu, mrtev, tih in bled.

In po cesti prašni gor in doli todi
mimo tebe ljudstvo vozi se in hodi.

Kaj za vrvež cestni pač se meniš ti!
Nagnjena je glava, sklenjene oči.

Vечно solnce z neba ti poljublja lica;
nad glavój brní ti telegrafska žica.

Misli blisk prenaša noč in dan po njej,
nove, smeje misli križem svet naprej . . .

Pomniš Ahasverja? . . . Tamkaj v daljnem mesti
videl sem v svetišču, slišal te na cesti.

Kakor grom z oblakov grmel glas je tvoj
med pismarjev glupih, farizejev roj.

Bičal njih sebičnost, bičal licemerstvo,
bičal častihlepnost si in praznoverstvo.

Bičal si nadutost, svetohlinstvo, laž . . .
Prašal nisi: rob je ali velikaš.

Pal si v borbi s svetom, zelotizma žrtev,
zlobe in bedaštva, fanatizma žrtev.

Videl žaloigre té sem zadnji čin.
Kot zmagalec pal si, mučenik, trpin!

Pomniš Ahasverja? . . . Htel si bil počiti
tam pred hišoj mojoj ter si oddehniti.

S križem tvojim bil sem te nerad odgnal —
ščuvala me na-te besna je druhal.

Brez mirú za kazen zdaj po svetu blodim.
Devetnajst sto let že ožigosan hodim.

Često vidim križ tvoj — čudno to drevó.
Zeleneti videl že sem ga lepó.

Cvetje videl večkrat sem na njem dišeče,
sadje zlato videl sem na njem zoreče.

Potnikov krepčalo ž njim se je nebroj,
ko od težke poti lil jim s čela znoj . . .

Videl pa sem tudi . . . Za vešala tvoja
skrival svet je često že zločinstva svoja.

Videl sem, kako je vihtel mnog tirán
križ tvoj kot orožje, kot osebno bran.

S križem je okrutnik tvojim okoreli
préstol svoj podpiral slabi, prepereli.

In še več sem videl! O, ti modri svet!
Križ je tvoj grmadam rabil za podnet!

A v imenu tvojem kurili grmade
njega dni so razni slavni Torquemade.

In v plamenih zgôrel mnog je živ svetnik,
mnog svobodne misli hraber mučenik . . .

S prtom tvojim hteli pa so že zakriti
solnčno luč resnice modrijani zvití.

Iz železnih žrebljev trdih teh-le treh
spone so kovali sužnjem v temnih dneh . . .

Ah, vse to sem videl jaz na svoji poti;
priča bil sem mnogi že človeški zmoti.

Razumeli niso tvojega duhá,
polnega ljubezni tvojega srcá.

Pa namestu sprave in mirú, ljubezni
tvoji že učili verniki so jezni

često le sovraštvo, srd in slepi črt,
brate drugih mislij pa gonili v smrt . . .

Zdavnaj sta umrla, zdavnaj pokopana
dva sodnika tvoja, Kajfež in pa Ana.

Ni pa izumrl še farizejev rod,
in pismarjev dosti srečam še povsod.

In ko spet bi pošlal te na svet Jehôva,
sodili hinavci, veš, da bi te znova!

Farizejev zbor bi spet psoval te, vpil . . .
«Križaj ga!» Pilatu bi s pestmi grozil.

Delavčeva pesem o premogu.

Globočje in globočje dol v prepad . . .
Bojiš-li vožnje se pod zemljo čudne,
ko peljal bi v vodnjak se, bratec moj?
Kaj, če utrga se železna vrv?
In vse to pade z viška zdaj tjadol
globoko več sto metrov . . . Ni to šala!
Otročje misli in otročji strah!
Kaj ne, tovariš? Kdor se rad boji,
pod zemljo ta ne hodi kruha iskat . . .

Na dnu. Na vse strani gredo hodniki
ko rovi krtovi. In delavci
ko krti črni se razhajamo.
Temnejša in tesnejša pot čimbolj.
Soparno je in dihaš tukaj težko.
Vročina raste . . . Bližamo se peklu?
Da, pekel tu je nekaternikom;
hudó se pokorijo v njem za greh,
da hočejo živeti in pa jesti . . .

Brlijo lučke blede v zágati,
ko vešče po močvirju ti migljajo . . .
V polmraku pa se gnetejo možjé

do pasa nagi, mladi, žilavi;
in kopljejo in izkopavajo
in ga vzdigavajo iz temnih jam —
zaklad podzemski, «črni dijamant» . . .

Kdaj pač si zelenelo, drevje ti,
in kdaj cvetelo — kdo nam to pové?
In kdo bi vedel zdaj imena tebi?
A isto solnce, kakor naše dni,
prav isto solnce grelo ti je debela,
in isto solnce ti poljubovalo
košate glave, vrhe bujnorasle;
in isto solnce barvalo ti listje
in naše solnce barvalo ti sad . . .
A v senci tvoji hladni tiste dni
počival ni še delavec od truda;
ob deblu tvojem slônel ni pastir,
da piskal bi na piščal tenko svojo;
na klopi pod zelenoj strehoj tvojoj
sedelo ni zamišljeno še dekle
in pelo pesem o ljubezni mladi.
Pod taboj človek mislil ni še mislij
velikih, močnih svojih in globokih;
uganke bitja večne ni rešaval . . .
A človek tudi ni moril človeka . . .
Pač mnog vihar drevil je preko tebe,
divjal ob tebi, lámal veje tvoje . . .
In vekov te pokópal je vihar!
Globoko v zemlji zdaj ležé ti debela
po grobih skritih tisoč, tisoč let,

okamenele, puste mumije,
telesa brez življenja in krvi,
ko kralji slavni v piramidah starih . . .

In dalje krti rijejo pod zemljoj
in mečejo krtine velikanske
iz globočine kvišku dan na dan.
Zamazana in črna so jim lica
in s čela teče znoj jim curkoma . . .
Zamolkel slišiš včasi govor vmes,
tu vzdih, tam kletev, smeh in tu dovtip . . .
Oglaša se iz dalje dinamit . . .
A pesem glasna ne odmeva tod . . .
Svetiljke blede svetijo pri delu —
drugod je tema, tema kakor v grobu.
Tam gori pa na vrhu sije solnce,
v svetlobe morju koplje se природа;
in trava, žito zelení in drevje;
in rože pisane cvetó po vrtih.
In človek trudi, peha se za kruhom;
a peha se in trudi v žarkih solnčnih . . .

Naprej, naprej! . . . Utrujeni in lačni
odhajajo iz jam premogarji,
potrti ko jetniki, bledih lic . . .
Molčé koraka truma jih po cesti;
pomičejo ko senčne se prikazni.
In solnce samo njihovim očém,
navajenim podzemskega mrakú,
presvetlo sije že in prebleščeče . . .

Kaj mar jim solnce in kaj mar jim dan!
Za kruhom svojim mora siromak —
svetloba, vžitek, ah, to je za druge! . . .
Le idite! Že čaka vas obed.
Pod njim se miza sicer ne šibí,
ne bo predolgo se muditi treba . . .
Le idite krepčat se in počivat
za novi težki trud! . . .

Naprej, naprej!

In jama spet požira nove čete
spóčitih mož v prepad svoj nenasitni.
In ista pesem dan za dnevom . . .

Stojte!

Počasi vi premogarji predrzni!
Pod zemljoj spava demon silen skrit.
Gorjé, če ga z razgrajanjem vzbudite!
On gospodar bogastev je podzemskih
in on lastník premoga samega.
Gorjé, če se vzbudí! Osveti se,
če vas zasači, vas razbojnike,
če najde vas tatove tihotapske,
ki prišli ste zaklade mu jemát!
Kako jih čuval veke je neštete!
On sam je vedel zanje, nihče drug.
On sam jih gledal je, on sam zaklepal,
on sam s ponosom se jih veselil . . .
In zdaj priplazi človek se do njih,
ta zvita stvar, prekanjena in zlobna!
In z lakomnimi gleda jih očmi,
z umazanimi grabi jih rokami

in vlači jih na svetlo té zaklade!
Gorjé, če se predrami skopi škrat!
Užge vse pline svoje smrtonosne,
ki hrani jih pripravljene za vas.
To bode blisk in grom, potres pod zemljoj!
In v pekel vam goreč prečara jamo
in v hipu vas pobije jezni duh . . .

In tisti dan bo žalosten in grozen . . .
In iz prepada temnega na vrh,
kjer sije solnce, kjer življenje vtriplje,
gor, gor vas spravijo tovariši,
mrličé, ki vas težko bo spoznati,
vas stokajoče v bolečinah strašnih,
umirajoče mučenike dela . . .

In pride večer preturoben, bridek . . .
Gorele bodo baklje mnogobrojne
in v mrak bo svetil njih krvavi žar . . .
Po cesti vil se sprêvod bode dolg . . .
Pri krsti krsta črna . . . «Miserere» . . .
Zastava delavska, zavita v flor,
vodila vas bo k večnemu pokoju
pod zemljo spet . . . Zvonovi bodo peli
takó otožno, da bi jokal kamen . . .
Ah, kaj porečejo pač žene vaše?
In deca vaša kaj poreče tákrat?

Breme.

«Čedalje bolj je strma danes pot . . .
A kajkrat, kajkrat že sem hodil tod!

Ko mlad sem bil, ej, gori so v planine
peroti me nosile iz doline!

Po ravnem, v breg — vse eno! Skok na skok!
K dekletu v vas, na delo — lahkih nog . . .

Osível sem. Že plešasto mi teme.
Življenje sámo težko mi je breme.

In breme to teží me, ah, teží!
Ko butara na plečih mi leží.

In če je težka butara, ni čuda.
E, leta te so moja, dnevi truda.

In vse, kar bridkega sem kdaj prebil,
in vse, kar grenkega sem kdaj užil:

Vse to tiščí! . . . Kdo seže mi pod rame?
In kdo veliko breme mi odvzame?»

«Jaz, starček, jaz sem prišla na pomoč!
Jaz snamem butaro ti kar gredoč!

Zares, dovolj že dolgo si jo nosil
in pomoči zaman ti nisi prosil . . .

Kaj gledaš me s steklenimi očmi?
Prikazen moja čudna se ti zdi?

A? . . . Žena sem ko kost in koža suha . . .
V bel prt zavita . . . Misliš, vidiš duha?

Ne boj se me . . . nikar se me ne boj!
Bremena rešen zdaj si, revež moj! . . .

Počij si, rešen butare trpljenja!
Počij si, rešen butare življenja!»

Buddha v brahmanski knjižnici.

In ko je bil Buddha Gotama
v Benares priromal nekoč,
naproti mu šli so brahmani
iz svetlih palač in iz koč.

Vse ulice pisane ljudstva,
ko grede nešteti cvetlic
cvetočih v najpestrejših barvah . . .
Kaj tod radovednih je lic!

«Ah, slekel je plašč svoj kraljevi
ta lepi princ, nori čudak!
Glej v halji meniški ga žolti,
glej, kak je sedaj siromak!»

«Za mizo je sedal bogato,
prepolno najslajših jedij;
zdaj hodi od hiše do hiše
in sam o beraštvu živi!»

«In žen je tam imel najlepših,
ljubezni je vžival sladkost;
vsej sreči ubežal je zemski,
najvišjo uči nas modrost!» . . .

Tako so o njem govorili,
tako šlo od ust je do ust . . .
Udivljenje tu, spoštovanje . . .
Tam čul se dovtip je kak pust . . .

In ljudstva se pisana reka
valí in valí tja šumeč . . .
Sred množice, sred svečnikov
Gotama koraka molčeč.

In vodijo ga po pagodah,
kjer himne se svete pojó;
vse, vse znamenitosti mestne
zgovorni mu žreci kažó . . .

«In v tej-le palači, o Buddha,
leží naš najdražji zaklad!»
S ponosom rekó mu, privedši
do krasnih, visokih ga vrat.

In stopi črez prag, gre za njimi . . .
V dvorani veliki stojí . . .
Ob stenah, od tal pa do stropa
knjig tisoč in tisoč leži . . .

«Glej spise preslavne, stoletne,
Ved naših globoko modrost!
In glej komentarje debele . . .
Iž njih govori učenost!

Ljubezen do bratov trpečih
pa jedro je naukov teh;
usmiljenje diha, sočutje,
o Buddha, iz bukev ti vseh!»

«Žal, vidim!» — odvrne jim Buddha —
«Ljubezen je v knjigah tu zdaj;
iz src preselila človeških
na ta-le je pusti se kraj.

In ker iz src živih prenesli
na mrtvih ste knjig jo strani,
zato tako prazna so srca,
zato pa ljubezni v njih ni . . . »

Romanca o roži.

O roža, bela roža!
Tu najdem te na tleh,
na cesti, prašni cesti? . . .
Ah, to je pravi greh!

O roža, bela roža!
Lepó cvetela si
pač davi še na gredi
in tam duhtela si . . .

Pa nekdo te utrgal
po stezi je gredoč . . .
Ko duh in cvet okusil,
zagnal te v prah je proč . . .

In solzo, tiho solzo
v oči ti siliš mi . . .
O roža zapuščena —
zakaj se smiliš mi?

Fakir.

Do pasa v zemljo zakopán
stojí puščavnik, mládi Sunda;
stojí tam ob veliki cesti.
Tri leta že se pokorí.

Po cesti hodijo ljudjé,
prinašajo mu milošćine;
krepčajo ga z jedmi, pijačoj.
To v čast si šteje marsikdo.

In mimo njega gor in dol
pomičejó se karavane,
korakajo velblodi resni,
za slonom stopa tolsti slón . . .

Je-li še človek to-le sploh?
Popotnik marsikak se vpraša
in ogleduje si brahmanca —
in v duši dviga mu se dvom.

Z lasmi je dolgimi pokrit,
do tal mu sega dolga brada;
oči zaprl je, ves zamišljen,
le z ustmi giblje še fakir.

Šepeče nekaj pred seboj
ter neprestano moli Brahma
in neprestano pokori se
napol v gomili zakopan.

In solnce sije nanj z nebá
in meče žarke mu v obličje . . .
In dež ga pere, mraz ga stresa . . .
A kaj fakirju vse to mar?

In mimo njega gre pomlad
troseča cvetje po livadah;
in tiči tam pojó krog njega . . .
A on — kaj meni se za to!

Čuj, Sunda mladi, zdaj poglej!
Kdo zdaj prihaja mimo tebe!
Glej deklic mladih družbo glasno!
Kako so lepe — vidiš jih?

Ne vidiš údov njihovih
okroglih, prožnih, zapeljivih?
Ne vidiš prsij njih kipečih,
ognjenih njihovih očij?

Ne vidi nič, ne vidi nič!
Ne vidi izkušnjav mamečih;
srcé je mirno, kri je hladna;
za vso lepoto on je slep.

Po vzorih višjih hrepení:
Popolnost hoče on doseči
in sleči vso mesenost smrtno,
pozemeljsko otresti vse!

Bogovom biti čè enak!
Še više — tekmovati ž njimi
pa prekositi jih v svetosti . . .
Fakirju to je ideal.

Naposled vendar! . . . Ah, sinoč
sam bog prikaže mu se, Brahma;
priplava predenj v luči rajski,
takó fakirju govóri:

«Moj ljubi! Jalov tvoj je trud
in prazna je pokora tvoja!
Zaman moriš telo si mlado,
zaman stojiš tu zakopán!

In kriv postavil si si vzor!
Ustvaril jaz sem te *človeka*,
ne angelja, ne poluboga . . .
Ostani torej to, kar si!

Ostati človek — to tvoj vzor
in smoter bodi tvoj najvišji!
Ljub bodi ti obraz človeški
in sveta ti človeška čast!

O bodi človek, ne fakir!
In ne sovraži mi življenja,
ne beži pred svetá trpljenjem,
ne loči od sobratov se!

S sebičnim samomorstvom ne —
ljubeč sobrate mi se bližaj!
Pospešujoč sobratov srečo
sam srečen bližaj mi se ti!

Ne želi *nad* človeka si,
saj više priti bi ne mogel.
Da pod človeka mi ne padeš —
le tega vedno mi se boj!•

Pustna balada.

Električne luči goré
in v plesu se maske vrté!
Kar pisanih nôš po širokem je svetu,
tu vidiš nocoj jih po gladkem parketu ...

«Lepa maska, Črnogorka!
Pojdi z manoj, sem-le sedi
v kotič tukaj-le prijetni!
Pij šampanjca, trči z manoj,
Črnogorka, maska lepa!

Vse so lepe, vse so mične:
Turkinje in pa Španjolke
in Ciganke in Zamorke,
Rusinje in Hrvatice
in Kitajke in Japonke,
Srbinje in Korošice,
Čehinje in pa Bolgarke,
Italjanke in Kranjice
in Metulji in pa Škrati,
Géniji in Fantazije:
toda ti si vsem kraljica,
maskaradi vladarica!

Ti caruješ in zmaguješ.
Pobedila tudi mene
vitka tvoja je postava,
lepa maska, Črnogorka!
Trkaj z manoj, pij šampanjca!
Nisem prišel z žepom praznim . . .
Pijva, pijva! Hej, natakár,
daj buteljko novo! . . . Pijva!

V mazurki se maske vrtijo,
električne luči gorijo . . .

«Toda — prstan tvoj poročni!
Ti oženjen si, moj ljubček!
Kje nocoj je žena tvoja?
Kaj bi rekla, kaj bi rekla,
ko bi prišla zdaj-le semkaj
pa te našla v družbi s tujkoj,
ki s šampanjcem jo napajaš?!» —

«Nič ne maraj, maska lepa,
lepa maska, Črnogorka!
Ženka moja je bolehná.
Ni hotela iti z manoj;
glava hudo da boli jo,
rekla mi je ženka moja . . .
Brez skrbi sva lahko tukaj,
brez skrbi ti stiskam roko
in objemam te krog pasa;

brez skrbi me ti poljubiš,
lepa moja Črnogorka!
Ženka moja zdaj ne vidi . . .
Kak lepó ta rdeči fesek
ti sedi na glavi majhni
kakor nežna knežja krona!
In pa kiti tvoji črni,
na katerih koncu vpletla
svilenih si modrih pentelj —
dražestno črez prsi bujne
ti visita kakor kači,
dve debeli, dolgi kači!
Ljubim te . . . in iz ljubezni
bi najrajši se obesil —
pa na teh-le kitah tvojih!» . . .

Po parketu se pari vrté
in električne tulpe žaré . . .
In roko spet stiska ji roka,
zamašek šampanjski pa poka . . .

«Pijva, lepa Črnogorka!
Oh, kakó sem radoveden! . . .
Snemi, snemi vsaj za hipec
žametasto tisto krinko,
tisto črno si z obraza,
da te vidim in poljubim
samo enkrat, samo enkrat
na oči in pa na usta!
Oh, saj slutim, da si krasna!» . . .

«Ti galantnež zlobni, mali!
No, pa bodi, no, pa bodi!
Volja tvoja zdaj se zgôdil

— — — — —
No, poznaš li — *ženko svojo,*
lepo masko Črnogorko?» . . .

In električne tulpe goré,
po parketu se pari vrté . . .

Pesnik José Rizal.

(Medicinae doctor, ustreljen v Manili na Filipinih l. 1898.)

O sveto solnce, luč božanska!
Poslednjikrat te gledam zdaj . . .
Poslednjikrat z očmi in z dušoj
naj pijem, vživam tvoj sijaj!

O luč, o solnce, vir življenja,
o ti mogočna, svetla moč!
Težkó poslavljam se od tebe,
težkó v brezdanjo padam noč . . .

Vso to svetlobo, vse te žarke
in ves ta jasni dnevni soj —
o, da bi mogel to popiti
ter vzeti v temni grob s seboj! . . .

Oj ocean moj neizmerni,
ti sinji, večni ocean!
Poslednjikrat ta hip te gledam . . .
Ločitve je napočil dan!

Ti bil si moj tovariš zvesti,
bil moj idól si, ideal;
ti križem si svetá me vodil
do tujih, daljnjih tja obal.

Opeval sem krasoto tvojo
in veličastvo tvoje jaz . . .
Priatelj izza dnij mladostnih —
zdravstvuj, zdravstvuj na večni čas!

Ko v črni spaval bom gomili,
opevaj ti me, ti mi poj!
Ti šúmi, búči okrog mene,
poj večni rekviem mi svoj! . . .

In ti, o domovina moja,
ti zemlja krasna, ti moj raj,
ti, ki si me rodila — z Bogom!
V naročje sprejmi me nazaj!

Bil nisem zadnji sin tvoj, mati!
Boril sem se za tvojo last,
boril se za svobodo tvojo,
boril sem se za tvojo čast . . .

Boril sem se, ker sem te ljubil.
Ljubezen ta je moja smrt . . .
Glej, puške zijejo že váme . . .
Tik mene grob je že odprt . . .

Hej, streljajte! Saj to vi znate!
To znate vi od njega dnij . . .
O, kaj poslali že mučencev
vi v raj iz naših ste ljudij!

Priplavali ste k nam črez morje
v imenu vere in Bogá . . .
A vera vaša — nam je jarem . . .
Bog vaš — malik je iz zlatá . . .

In vi rojaki dragi moji,
nikar ne objokujte me!
Junaku ne pristoja solza . . .
Le z delom vi maščujte me!

Svoboda ne prisije sama . . .
Bog sam nas ne osvobodí . . .
Lé z umom jasnim, z rokoj hlabroj
junak prostost si priborí . . .

Oh, idi v stran, nevesta moja,
še predno smrtni počí strel!
Ne plakaj, ljubica! . . . Otidi,
da mir bo imel moj pepel! . . .

Kaj čakate, krvníki bedni?
Pogumno držite rokél!
Pomérite mi dobro v prsil! . . .
Izpróžite . . . tu sèm . . . v srcél!

Ambapâli.

Za goro zahaja že solnce,
mrak pada na mesto Vesâli;
a v palmovem parku na klopi
pri lepi gospé Ambapâli
sedita v pogovoru živem
še Buddha pa mladi Ananda,
najljubši učenec njegov.

Kako je čas naglo preteklo
in hitro je minul popoldan!
Kaj čuda! Gospá ljubezniva,
bogata gospá Ambapâli
prijazno je gostoma stregla,
prinašala jima je sadja
in sladkega tudi peciva.
In mojster je Buddha govoril —
o Brahma, kako je govoril! —
Ko vrelec iz skalne votline
iz ust mu je tekla beseda,
vir teklo modrosti je čiste!
Nikoli ni čul še Ananda

Gotame tako govoriti,
ko danes govoril je umno
tu v senčnatem palmovem parku
pri lepi gospé Ambapáli . . .

In solnce je zášlo za goro
in hlad se že vlega na park,
na mangove palme zelene —
in Buddha z učencem Anandom
poslavlja se, klanja hvaležen:

«Častita gospá Ambapáli!

Pa naj vse ostane med nama,
pa naj vse ostane tu v parku,
kar danes sem tukaj govoril!

Ne pravi nikomur po mestu
teh naukov mojih današnjih!

Nikar jih okrog ne raznašaj,
naj nihče nikjer ne izvé jih!

Košate so čule jih palme —
in palme pač bodo molčale.

Tako še ti molči, o žena,
prekrasna gospá Ambapáli!»

«Ne boj se, častiti Gotama,
o Buddha premodri, ne boj se!

O vsem bom molčala, verjemi,
kar danes govoril si z manoj;

ko palma molčala bom nema,
nikomur ne črhнем besede!» . . . .

In šel spet po svetu je Buddha,
odšel je iz mesta Vesâli
z učencem najljubšim, Anandom.
A v treh dneh že zopet povrnil
v Vesâli se je s potovanja.
In spet sta hodila po mestu,
hodila od hiše do hiše
ponižno proseč milostinje
Gotama pa mladi Ananda . . .

«O Buddha, o mojster častiti!» —
začudi se mladi Ananda,
brez sape priteče h Gotami,
osupel mu pade pred noge, —
«čuj, čuj in razloži uganko!
Vse mesto, vse mesto Vesâli,
ah, vsi ljudje, stari in mladi,
vedó zdaj na pamet tvoj govor,
ki imel pred dnevi ga tremi
si v palmovem, senčnatem gaju
pri lepi gospé Ambapâli!
In vendar si prosil bil ženo,
da naj prav nikomur ne pravi,
kar tisti dan v parku govoril
in kar si razlagal pred njoj . . .
In ona je to obljubila! . . .»

«Hahaha! O ljubi Ananda!
Kako si, kako si — nedolžen!

Baš to sem jaz hotel doseči,
da mesto izve ves moj govor,
da vse izve nauke tiste,
ki v parku sem bil jih razlagal!
In htel sem, da moje besede
raznese po mestu čim preje
prelepa gospá Ambapáli!
Zato sem jo prosil še nálašč,
da naj bi — molčala o vsem! » »

Prešeren v gostilni «Pri zlatem grozdu».

(Gostilniška soba. Mračí se. Krčmar prižiga sveče. Vstopijo gostje: *Janez Strah*, davčni kontrolor v p.; *Štefan Crv*, literat; *Matija Uličar*, meščan; *Marija*, njegova soproga; *Metka, Ana*, njiju hčeri; pozneje nekaj prijateljev Prešernovih. *Prešeren* pride v drugo, posebno sobo, ko so gostje že posedli in se začeli razgovarjati. Skoz priprta vrata sliši vse, kar ti govoré o njem; gostje ga ne vidijo. Strežeta krčmar *Martin Vcha* in natakárica njegova.) Dejanje se vrší l. 1847. v Ljubljani.

Janez Strah:

Glej, glej: «Novice» tu ležé na mizi
in poleg njih celó «Čebelica»!

No, izobražen mož je ta krčmar!

(Krčmar in natakárica prineseta pijače in jedí na mizo.)

Vi čitate veliko, kakor vidim . . .

Martin Vcha:

Tako, tako . . . «Novice» čítam rad,
saj marsičesa naučí se človek
še v starih letih. A «Čebelico»
prebira moja žena. Včeraj šla
na božjo pot na svete je Višarje . . .

(Domisli se in prinese iz neke omare Prešernove pesmi na mizo.)

A to-le ste že videli, gospoda?

Te drobne bukvice veselih pesmij,
ki spisal jih je znani doktor naš.

Uličar :

Poznamo jih, poznamo, oče Tine!

(Gostje prelistavajo Prešernove poezije, tu in tam čitaje po kak naslov ali po par verzov iz njih.)

Strah:

Res, lepe pesmi, kakršnih dozdej
mi Kranjci, mi Slovenci nismo še
imeli pisanih v jeziku svojem! . . .
In vendar vprašam vas, gospoda moja:
kaj prav za prav so vsi ti pesniki?
Lepó vas prosim: kaj so ti poetje?

Črv:

Prijatelj, to so čudni ti ljudje!
Ko jaše Pegaza ti tak-le mož,
pozabi čisto zemljo pod seboj.
V višave dirja in v oblake sinje,
v kraljestvo zvezd in idealov svetlih!
Svobodi poje himne ti ponosne,
pravici in resnici brenka ode
na strunah zlatih božje lire svoje.
Krepost slaví in jo poveličuje,
a greh — kako ga kara, zaničuje!
In strastim roga nizkim se človeškim;
in vmes zavzdigne še v desnici bič
pa ž njim pretapa «glupe» nas filistre,
ki nimamo ko on, ah, glave «bistre» . . .
Gorjé, prozaični ti grešni svet,
kadar dobí te v roke tak poet!

Uličar:

Gorjé nam! Dobro si povedal, res!
Svetníki so poetje . . . hahaha!

Strah:

In kaj so pravzaprav ti pesniki? —
Ljudjé ko mi; nič več, nič manj! Takó je!

Uličar:

Ljudjé ko mi; no, to je menda jasno!

Strah:

In ne pijó li vina kakor mi
poetje po vsem znanem svetu — a?

Črv:

Pa še kakó! To vemo mi že zdavnaj!
Že pri Homerju starem lahko čitaš,
kako popivajo junaki slavni
od jutra do večera, da je kaj!
In kaj sledí iz tega? To-le, da
Homer je moral biti sam — pijanec!
In vsi so takšni, tudi v novi dobi!
Po Laškem in po Nemškem mrgoli
pijanah pesnikov, umetnikov,
ženíjev izgubljenih, kakor muh
o kresu, žalibog! Resnica bridka . . .

Uličar:

In mislite, da naši so kaj boljši?

Strah:

Ta naš Prešeren na primer! Haha!

Uličar:

Res, ta se ga ne posti. Ta ga nese!
Bokal je njemu, kar kozarec meni

Črv:

No, včasi ga pa tudi vara kaplja!
In še sinoč sem videl doktorja,
kako sumljivo se je gugal tam
po frančiškanskem mostu, a cilinder
mu stal nekako preveč je na stran . . .
Godilo se mu je, ko meni včasi!

Ana:

Kaj? Naš poet pijan?! Je-li mogoče?

Vsi:

Hoho! No, to je pa zabavno, res!

Uličar:

Kaj pa — deklet ne ljubijo poetje?
Kaj mislite, gospoda? Kdo ve kaj?

Metka:

Ne, ne! To ni mogoče! Vzvišeni
nad take so reči sinovi muz!

Črv:

Kaj pravite, častita gospodična?
Ste-li še res tako . . . tako — nedolžni?
Zaljubljen bil že pesnik je Ovid,
zaljubljen bil Horac, zaljubljeni
so bili Goethe, Schiller in Šekspir
pa Dante in Petrarca . . . vsi, vsi, vsi!

Zaljubljeni so pesniki slovenski.

«Čebelica» je sama živa priča
in ta-le knjiga novih poezij!

(Pokaže Prešernove pesmi.)

Té pesmi, mislim, pričajo na glas,
da tudi naš Prešeren ljubi ženske!

Metka :

Ne — ne verjamem! Ženske pa naš doktor!
O, ko menih ogiblje on se žensk
in še pogledati se jih ne upa!

Črv :

No, kaj pa *Primičeva Julija*?
Kaj mislite, da vil ji je zastonj
sonetni venec? In čemu je spisal
že pesmij toliko zaljubljenih? —
Pa jaz imam še tehtnejših dokazov!

Vsi :

Ho, čujte, čujte! To smo radovedni!

Črv :

Ni dolgo tega, kar sem videl sam
Prešerna našega tam v drevoredu,
ko hodil je z dekletom roko v roki . . .
Ukusa slabega baš nima doktor.
Bilà je vitka in prav čedna stvar!
Bil lep je večer. Luna je sijala,
ko srečal sem zaljubljeni bil par.

Metka :

Kaj? Ah . . . (Omahne na naslonjalo in si pokrije obraz
z dlanmi.)

Ana :

Pa kaj ti je? Si ljubosumna mar?
Kaj tebe tudi ljubil on je kdaj?

Marija :

Povej, povej! Nikar se ne sramuj!

Metka :

Ne, ne! To ni, kar mi teží srcé! (thteč)
In jaz sem mislila . . .

Ana :

Kaj pa, kaj pa?

Metka :

Da pesniki so vzvišeni nad vse,
nad vse pozemsko, nad materijo!
In kadar ljubijo, da ljubijo pač le
tako od daleč in platonično . . .
Kako sem razočarana! Ah, ah!

Marija in Ana :

Ubožica! Pomiri se, pomiri!

Strah in Uličar :

Pomirite se, ljuba gospodična!
Če večje ni nesreče . . . prava reč!

Metka :

Ah, torej tudi pesniki so takšni
ko drugi . . . in Prešeren nič ni boljši?!
Moj Bog, moj Bog! In to so pesniki,
preroki naši in voditelji!

Marija :

Kaj hočeš, dete moje? — Tak je svet!
Veriga razočaranj je življenje . . .

Strah :

No, ni-li res, kar rekel sem poprej?
Ljudje ko mi so pesniki pač tudi.
Boginji Veneri in bogu Bacchu —
žrtvujejo obema pesniki,
prav kakor mi navadni smrtniki.

Črv :

In v čem se razločujejo od nas?
Lepo vas prosim, v čem, povejte v čem?

*

(Stranska vrata se odpró naglo in Prešeren vstopi pred osuplo družbo s čašoj vina v desnici. Okrog ust mu igra ironski smehljaz. Govori počasi, vmes z močnim sarkastnim poudarkom.)

Prešeren :

V čem mi se razločujemo od vas,
mi «pesniki» od vas «nepesnikov»? . . .
Vi iščete razlike tam med nami,
kjer pravzaprav razlike ni nikake!
In to je pač nesporazúmljenje
izvirajoče iz nejasnih pojmov!
Ljudje smo vsi, ki nosimo obraz
človeški, pa naj bo kdorkoli!
S ponosom trkam se na prsi tu
in pravim: Homo sum! In ker sem človek,
nič ni mi tuje, kar človeško je.

Ljudje smo vsi. Po žilah naših kroži
enaka, ista, rdeča, vroča kri.
Priroda, vsemogočna mati naša,
drží v oblasti svoji nas skrivnostni.
Kdo more vplivu njenemu uiti?
Kdo more reči ji: «Jaz nisem tvoj
in nočem biti?!» . . . Kdo sme reči to?

Uličar:

Resnica je! Resnico govori!

Prešeren:

Prirode deca smo. In izkušnjave,
zablode ter usodepolne zmote
nastavljajo nam na življenje poti
opasne svoje zanke in pastí,
prikrite z vabami medenimi . . .
In često padamo v napasti té.
In padamo in zopet vstajamo.
In ko vihar gladino morsko mirno,
vzburkava kri nam često divja strast . . .
In v prsih teh, v človeških prsih smrtnih
občutimo zdaj pekel, zdaj nebó . . .
Ko deca za metulji pestrimi
lovimo se za vžitki skoz življenje.
In radi trgamo cvetoče rože
ob poti, kjer le kdo gredoč jih najde.
In vsi mi ljubimo veselja čašo
in radi pijemo iz nje, preradi . . .
Asketov in svetnikov pa nemara
baš préveč ni med nami, rekel bi . . .

Strah:

Pač res, pač res: Svetnikov nas je malo!

Prešeren:

A mi, ki zovete nas «pesnike»,
«sinove muz», umetnike . . . Ne vem,
kako še . . . Ah, mi pijemo še rajši
iz čaše, ki napolnjena je s slastjo —
še rajši, da, in z žejo le še večjo! . . .
In kje razlika bila bi med nami?
Je-li razlika sploh med nami kakšna?
Razlika je, prijatelji, pa — kakšna?

Ko vi izpili ste požirek zadnji
iz kupice, ki zove se življenje,
povezne smrt to prazno kupico —
in nihče več ne vpraša, kaj ste pili,
s čim bila je napolnjena posoda . . .
In mir imate v grobu — blagor vam!
Saj modro ste molčali vi o vsem,
kar doživeli bili ste kedaj . . .

A mi, «poetje» in umetniki —
mi pa smo norci preodkritosrčni:
Mi vse povemo, kaj smo kdaj užili,
mi vse povemo, kaj smo pretrpeli!
Življenje svoje vlivamo mi v pesmi;
in vsaka radost, vsaka skrivna bol,
občutek vsak se v njih kristalizuje . . .
In ko že iztrohnelo je teló,
trepeče naše v verzih še srcé.

In svet naslaja s tem se trepetanjem
ter ogleduje to srce ubogo
z očmi si kritičnimi . . . hahaha!
In ko razbila bleda smrt nam čašo,
življenja čašo s krutoj je rokój,
izpesnjena ostane še vsebina
in vpesnjeno živi še srce naše . . .
In radovednim soljudem v zabavo
in pa v spomin pikanten za seboj
zanamcem in rojakom svojim ljubim
ostavljamo mi norci, mi poetje —
zaljubljeni in pa . . . in pa pijanci —
to srce svoje v poezijah svojih!
Vi modrijani ste, a mi smo — norci!
In to razlika je med nami vsa,
prijatelji predragi! Bog vas živi!

(Dogovorivši trkne z omizjem, Gostje, zlasti Črv, se opravičujejo
prosec ga odpuščanja . . . Sedaj vstopi par prijateljev Prešernovih,
ki ga veseli pozdravljajo.)

Z brzovlakom.

Pri oknu ji nasprot sedi
a brzovlak letí, letí . . .

Sopotniki okrog ves čas
kramljajo med seboj na glas.

O rani zimi, o sejméh,
o drugih tarnajo skrbéh.

A njima se brez besedíj
prečesto srečajo očí . . .

Ta tretji razred! Kisel zrak . . .
Tam puši nekdo slab tabak!

In v zadnji klopi tam vsak hip
napravi Jud neslan dovtip . . .

Kdo pač je ona? Kje domá?
In kam neznanka se peljá?

I njej zdi mladi mož se znan . . .
V spominih išče ga . . . Zaman! . . .

Ah, ta prepih! Skoz ozko dver
je vstopil resni konduktér . . .

Ne, ne! Na kratki vožnji tod
zdaj vidita se prvi pot.

In vlak letí črez plan in breg;
na okno naletava sneg.

Sedita si nasprot molčé . . .
A s srcem govori srcé . . .

Tam s kmetom Jud se zdaj je sprl,
ker kmet je okno bil odprl!

Po vsem vagonu glasen smeh
zbok prepirljivcev sitnih dveh.

No, zmagal je napósled Jud,
a kmet zaprl je okno hud . . .

In vlak letí . . . Postaja. Zdaj
za njo je tukaj vožnje kraj.

In ozko, zasnežéno dver
odprl ji že je konduktér.

In kakor rada ne bi šla,
izstopa težkega srcá.

Ne ona, on ne govori —
vse jima povedó očí.

Očí pa govorijo to,
kako slovó je res težkó.

In snideta-li še se kjé
v življenju kdaj? Bog vé, Bog vé . . .

Navzdol . . .

Zaprta! . . . Prvikrat! . . . Moj Bog, moj Bog! . . .
Je-li vse res? Bedim-li ali sanjam? . . .
Ne! To so sanje, mučne, grde sanje!
Ko môra so mi legle na srcé,
na dušo, na zavest in na spomin . . .
Ta môra me pritiska k tlom ko kamen,
da prebuditi se ne morem več . . .
Saj nič ni res! Zaprta? Hahaha!
Neumnost! Prazne, puste fantazije!
O, jutri prebudim se spet vesela
na svoji postelji in v svoji sobi! . . .

Pa ta zaduhli zrak! Ta trda postelj! . . .
Skoz okno sije medlo blede mesec.
In okno to zamreženo je — ah!
Ne, ne! Ne sanjam! O, bedim, bedim!
Zaprta sem, na rotovžu zaprta!
Gorje! Zaprl je vrata za menój,
zavrtel ključ je resni jetničar . . .

Čuj, kaj je to . . . tam v kotu temnem? Strah?
Tam nekaj vstaja! . . . Človek, ženska je!
Ah, torej nisem sama, nisem sama . . .

In zdaj se bliža mi tovarišica,
ah, v sami srajci, bosa tihotapi
in z razpletenimi lasmi ko duh!
Pa stara je in črna ko ciganka! . . .

«Družica nova — dober večer vam!
Ne bojte se! Ne morem spati več . . .
Polnoč je že in slišala sem v spanju,
ko ključ zaškripal je in prišli vi . . .
Nemara prvikrat nocoj ste tukaj . . .
Nikar ne jokajte takó zeló!
Bolí me srce, ko vas slišim, vidim.
Tako ste mladi še in lepi tudi,
okroglični . . . Smilite se mi,
verujte meni, stari grešnici.
Ah, spali več ne bova . . . Veste, kaj?
Olajšajte srcé si, ljuba sestra,
povejte mi, kako ste prišli sem!
Potem pa jaz povem vam svoj roman! . . .»

«Kako sem prišla sem? To vas zanima?
Saj rada nisem šla, to menda veste!
Prignali so me semkaj — o moj Bog! —
prignali me naravnost z ulice . . .
Pa bodi, no! Vi ženska ste, ko jaz . . .
Zato povem vse — — — — —

O mati moja!

Ko bi ti vedela, kje, kje nocoj
Helena tvoja prenočuje mlada,

ko tukaj našla ti bi me nocoj:
ti zgrudila bi se od žalosti
in od sramote menda bi umrla! . . .

Lepó, lepó je bilo tam domá,
v zatišju hribovskem lepó je bilo . . .
O, ko bi mogla, smela še nazaj,
v svoj rojstni raj se povrniti še!
Ne smem, ne upam se, ker nisem vredna . . .
In tam pred rajem kerub svet stoji
z gorečim mečem tam mi brani vhod . . .
Po svetu blodim — izgubljena hči . . .

Ko rožica cvetela sem na vrtu,
razvijala sem se čimdalje lepše,
da, še prelepo! Pa je prišel on!
In ta je zmešal glavo mi naivno.
Govoril mi je često na srcé —
moj Bog, kako on znal je govoriti! —
ko méd kapljale so besede sladke
iz ust njegovih mi na dušo mlado.
In kadar mi šepêtal je v uhó
ljubezni strastne svoje razodetje,
da godbo slušam, zdelo se mi je . . .
In vse sem mu verjela, vse, vse, vse!
In kadar gledal mi v oči je on
takisto sánjavo, globoko, veste,
očaral čistó me je človek ta
in bila brez moči sem vsake svoje . . .

In šla sem ž njim, za njim na tihem proč.
In zapustila mater sem domá
pa preselila sem se v tuje mesto;
in ž njim živela mesecev sem par.
Saj bogat bil je, žlahtnega stanú.
No, sreče solnce ni sijalo dolgo
in kmalu padel na-me gost je mrak . . .
In neki dan zapustil me je on —
pač naveličal bil se me je že! —
in šel je nekam daleč, kaj vem, kam!
In šla sem služit . . . Kaj je služba — a?
Kaj hišina v gostilnici je mlada?
In kaj natarica lepa — kaj?
In angelj varih ni me čuval več . . .
In padala sem niže, vedno niže . . .
In polzla sem navzdol, navzdol, navzdol . . .
In kdo je kriv? Oh, on in nihče drug!
On, ki mi vzel bil vso je lastno moč,
ki bil ukradel v gorski me je vasi
in me podjarmil poltni volji svoji . . .

In zdaj sem tu! Zaprta, jaz Helena,
cvetoča rožica nekdanja tista! . . .
Na ulici prijel me je redár,
na ulici ponoči! Kaj je rekel
in kakšno že imé mi dal je mož?
Ne! Ponoviti ga ne morem sama . . .
Navzdol gré z manoj, da, navzdol, navzdol . . . »

«Navzdol? . . . O golobica mlada moja!
Navzdol gre lahko, kar samó od sebe —
to vem predobro sama, žalibog! —
nazaj navkreber . . . to pa je težkó!
Težkó je . . .

Toda, tiho, tiho! Čujte!
V ključavnici obrača ključ se tam . . .
Kaj pač pomenja zopet to rožljanje?»

Luteranski kres.

(1601—1604).

«O, kakšen lep kres so zažgali nocoj
na vélikem trgu v Ljubljani!
Ne, takšen ni gorel še tukaj nikdar . . .
O, pridite gledat, kristjani!

Tri dni so vozili ljudje jih na kup
té luterske bukve slovenske.
Imeli so skrite več let jih domá
možjé krivoverski in ženske.

In osem parizarjev — čujte, ljudjé! —
na trg so jih vkup navozili!
Kopico visoko iz biblij, postíl
pred rotovžem tam so zložili!» . . .

In švigala vest ta od ust je do ust
ko blisk na večér po Ljubljani;
in vreli kres gledat iz ulic so vseh
na trg radovedni meščani.

In kres je že gorel . . . Prekrasno je v zrak
vzdigaval se plamen krvavi
in trg razsvetljeval prostrani je ves,
kjer stala je glava pri glavi.

In prav pred grmadoj stal sam je škof Hren
in stal je kapitelj častiti;
a njemu nasproti postavili tam
očetje so se jezuiti . . .

In ogenj objemal in lizal naprej
ta bukev je kup velikanski;
in zdelo se je, kakor pekel bi sam
požiral ta greh luteranski . . .

Na trgu pa slišal se stok je in jok,
in glasno si čul godrnjanje . . .
Preklinjali so in grozili s pestmi
razjarjeni tam luteranje . . .

Preklinjali so in grozili s pestmi
in tarnali so, se solzili . . .
Po knjigah predragih vzdihávali so
pa žalostni vmes govorili:

«Oh, Mozes, oh, Mozes! Zdaj stočeš, ječiš,
ker v svinjsko si usnje bil vezan!
In v strašnih se mukah že zvijaš ti Job,
ves nov še in z zlatom obrezan! . . .»

««Oh, kaj siromaki trpite nocoj,
preroki veliki in mali!
Še v sužnjosti tam babilonski nekđaj
vi toliko niste prestali . . .»»

«V plamenih popenja zdaj pesem se v zrak,
o Salomon, tvoja visoka!
In iskre žareče tod meče okrog
modrost sedaj tvoja globoka . . .»

«Kralj David pobožni, častitelj lepôt,
skladatelj in pesnik sloveči! —
Ah, psalmi nas tvoji ogrevajo zdaj,
nocoj, žalibog, so — goreči!»

««O, sveti učenci Spasiteljevi,
ubogi vi evangelisti!
Ah, ni li dovolj, da trpinčili vas
so svoje dni zli antikristi?»

Na smrt črez petnajst stoletij ste spet
obsojeni radi, neradi . . .
in z vami vred novi je ves testament
obsojen na smrt na grnadi! . . .»»

In vedela pač inkvizicija je,
da rade ne bodo gorele
té bukve upornikov trmastih,
kovane v železo, debele.

Zato pa so z oljem polivali jo
kopico, da prej se je vnela.
Še branjevka Urška iz Kurje vasi
je s piskrčkom v roki prispela!

Prinesla je piskrček olja in ga
po bukvah izlila vesela;
no, potlej pa tista grmada je res
prav rada, prav rada gorela!

In ko je že pozno, pozno v noč
vse bilo do tal pogorelo —
«Te Deum laudamus!» — zapel je škof Hren —
«zvršili veliko smo delo!

Zgoreti bi moral bil pravzaprav
naš Trubar tako na grmadi!
Le škoda: sežigati žive ljudi
ni bilo več takrat v navadi!

Pa tudi tako je vse dobro sedaj!
Spat gremo lahkó zdaj kristjani.
Heretične misli poslej — to stoji! —
ne bodo vznemirjale sladkih nočij,
ne spanja nam v beli Ljubljani!»

Aglaja.

I.

Zakaj baš zdaj tako to solnce sije? . . .
O Bog, zagрни v noč, zagрни ves ta Rim!
Ta kolosej zagрни v noč mi temno
in pa Aglajo tvojo tu-le nago ž njim!

Kako od vseh strani vse vame zije!
Kako požira tisoč svetlih me očij
s pogledi gladnimi! . . . Kam naj se skrijem?
Pokrij, odeni me, o Bog, in s čim zakrij!

Ah, saj imaš po drevju listja dosti,
imaš po travnikih visoke trave tam!
Črez glavo žito raste tam po polju . . .
Jaz naga tu stojim . . . kako me, ah, je sram!

In vsemogočni si! Obleke pošlji!
Prinese naj mi jo iz raja angelj tvoj!
Umazan sužnji plašč vsaj naj prinese,
da ž njim ognem goli život svoj!

Nič! . . . Od nikoder pomoči nikake! . . .
No, pa me glejte! Glejte me od vseh strani,
Rimljani vi! Z lepotoj čistojo mojoj
napajajte si žejne svoje zdaj oči!

Le glej me, imperator, Nero božji!
Senatorji častiti, občudujte me!
Patriciji, vojaki, sužnji rimski,
ve žene in dekleta, ogledujte me!

Vi vidite lepoto le telesno . . .
Površje vidite, ne vidite do dná . . .
Lepote dušne videli še niste,
in niste videli lepôte še srcá!

Kristjani vidimo lepoto v duši,
telesa krasnega nam samega ni mar.
Globočje iščemo lepote svoje:
človeku iz srcá odsevaj pravi čar!

Ah, lepa sem! O mnogo lepih Grkinj
že Sirakuza moja porodila je;
in mnogo rožic takih-le cvetočih
po vrtilih svojih bujnih že vzgojila je.

Da, krasna sem! Slikarji in kiparji,
le glejte me! Kaj ne, da vzoren sem model
za kako Venero, Junono vašo?
Rad videl bi me bil kak Fídija, Apel . . .

Ah res, ah res nikogar ni med vami,
ki slutil bi, kaj od sramote jaz trpim?!
In nihče je ne čuti ironije
v besedah mojih? Ah, ne veste, da blazním?

Da, krasna sem! Odvedite me v tempelj,
postavite me ko boginjo na oltar!
Poklekajte pred mano, me moleči!
Prinašajte najlepših rož mi vsak dan v dar! . . .

Ne, ne! . . . Naj tu ostanem, v koloseju!
Ah, ódpri že se, ódpri, grozni ti zapah!
Kje libijski ste levi krvoločni?
Raztrgajte v areni tukaj me na mah!

Umrjem rada, ah, kako pač rada!
Že vidim ženina . . . odprto je nebó . . .
Že plava mi naproti bog moj Kristus . . .
Otmì me! Daj rešilno svojo mi rokó! . . .

II.

Nero:

Senator Casca, grešnik stari, he!
Kaj nisi se je še nagledal, slišiš?
Saj gledaš jo z očmi in z usti kar!
Kaj ne, da ti je všeč ta Grkinja?

Casca:

Mi hercle, caesar! Ta bi zapeljala
še mene starca v gluposti največje!
Poznaš me dobro; veš, da nisem stoik
in da se nisem baš ogibal žensk
v mladosti — toda takšne krasotice
res nisem videl še dozdej nikjer!
Veš, kaj bi ti svetóval, o auguste?

Obdrži to kristjanko si za sé!
Vedrila ti življenje bo predrago,
jasnila ti na stare dni srcé . . .
Oh, škoda, škoda bilo bi zares,
če zvene zdaj že roža mlada ta,
še predno vžil je kdo njen krasni duh! . . .

Nero:

In ti zamišljeni poeta Crispe?
Kako, kaj misliš ti o tem dekletu?

Crispus:

Jaz — jaz, o caesar? Jaz prav nič ne mislim!
Jaz samo živo gledam poezijo;
tej poeziji je ime Aglaja!

Nero:

In ti kipar Evgenij?

Eugenius:

Slava Zevsu!
Zdaj našel sem jo! Zdaj jo vidim, gledam!
Ustvaril rad bi Afrodito lepo;
oživil rad bi mrtvi, beli marmor,
da mi se spremeni v boginje lik . . .
Ti sam si kip naročil bil že lani,
ki bi postavil se na Kapitolju . . .
In sanjal sem po noči in po dnevi
o delu svojem; iskal sem modelov
med ženskimi za svojo Afrodito . . .
Zdaj vidim vzor svoj, živo Venero . . .
Daj za model Aglajo mi, o caesar!

Nero:

In ti slikar Kalliste?

Kallistus:

Imperator!

Poglej to vitko njeno krasno rast,
to mlečno-belo polt! Poseben čar
ti diha vsa prikazen mlada njena.
To glavo občuduj, miline polno,
velike te oči, ta ravni nos!
Kako lasjé ji črni padajo
s temena bujni doli do kolen,
ko Styksov slap valil bi se v prepad . . .
Poglej cvetoče te napete prsi —
prelesti ženske trona bela dva!
O, mnogo videl že sem lepih dev
tu v Rimu in po Grškem in na vzhodu:
to dekle spaja vse popolnosti,
ki iščemo umetniki jih mi
na lepi ženski, rečem ti, o caesar!
Cvetoče krasno žensko je telo
lepota poosebljena mi, živa.
Lepoto smejo zreti le bogovi
z očmi nesmrtnimi v Olimpu svetem.
A kadar hočejo pokazati
nam smrtnikom lepote té simból,
pokažejo telo nam ženske lepe!
In jaz bi rekel, da so baš zato
pokazali bogovi nam Aglajo . . .

Nero:

Pa bodi, no! Poskusim jo oteti!
Živi naj dekle! Prej pa odpovej
krščanski svoji blodnji se in zmoti!
Ta trmasta in trdovratna stvar!
Vsa zatelebana je v Nazarenca!
In pa avgur Marcellus . . . hahaha!
Ta ni za nič! Za nič več ni, vam pravim!
Ni mogel je spreobrniti tepec!
Ne zna več posla svojega ta revček!
Še danes dam zadaviti zato
to staro, onemoglo, velo šlevo!
O, saj imam še drugih svečenikov! . . .
He, kje je na primer moj mladi Rufus?
Pošljite ponj! Takoj naj gre v arenol
Naj spreobrne Grkinjo mi lepo,
izbije naj iz glave ji krščanstvo!
A da opravi dobro posel svoj,
žrec Rufus jamči sam mi z glavo! svojoj! . . .
O ta vam zna, goreči ta fanatik,
ta zna vam govoriti na srcé!
Aglajo ta gotovo spreobrne,
prisili jo z jezikom svojim urnim,
da mu kristjanka lepa se uda
in Nazarenca vrže iz srca!
O, darovala bo bogovom našim! . . .

— — — — —
Saj že tam doli je pri njej v areni!
Glej, že stoji že pred Aglajoj Rufus!
Kako navdušeno ji govori!

Kako jo prosi in ji prigovarja!
Le potrpite, Casca, Crispe in
Evgenij pa Kalliste, potrpite!
Živela bo Aglaja! Rufus moj,
fanatik mladi — ta jo reši, reši!

III.

Rufus:

Res, nočeš, Aglaja? . . . O čuj, o čuj!
Rotim te, rotim te — bogovom daruj!

Zatáji mi Krista! Eh, kaj je kristjan?
Gol suženj brez prava, zaničevan!

O, čaka te sreča in čaka te čast,
bogastvo, razkošje, vsa zemeljska slast!

Glej, caesar že čaka, da mi se udaš . . .
Saj bog ni tvoj Kristus, bog Zevs je naš!

Vse naju že gleda, vse, ves kolosej . . .
Poslušaj in zmotam se odpovej!

Aglaja, Aglaja! . . .

Aglaja:

Ne, ne — nikdar!
Ne trudi se zame, o ti barbar! . . .

Rufus:

Res, nočeš, Aglaja? . . . Potem, potem
brez vspeha od tebe živ iti ne smem!

Zastavil sem glavo in život svoj,
da trmo upognem in ponos tvoj . . .

Nazaj več ne morem . . . zatorej naprej!
Naj gleda še moja zdaj smrt koloséj!

Čim dalje bolj vidim, kak krasna si!
Ko zvezda si svetla in jasna si!

Oh, škoda, Aglaja, za tvoje teló,
če levi ga lačni sedaj mi požró!

O, lepa si, lepa! Ah, lepše ni!
S krasotoj naj tvojoj napajam oči!

Iz marmorja belega živ si kip . . .
Naj gledam te, gledam poslednji hip!

Ah, srce tu v prsih trepeče mi
ter vriska in uka od sreče mi.

Glej, v tebe, Aglaja, zaljubljen sem . . .
Gorjé mi, gorjé mi, izgúbljen sem!

Brez tebe živeti ne mogel bi sam . . .
Ah, rajši jaz tvoji se veri udam!

Ker tu ne bom mogel več zreti te,
pa gledal na onem bom sveti te!

Od tebe ne ločim se! Pojdem s teboj
tja, kjer je tvoj Kristus, kjer bog je tvoj!

V Elizij tvoj pojdem s teboj, v tvoj raj;
tam ljubil te bodem jaz vekomaj! . . .

Čuj, caesar auguste! I jaz sem kristjan!
Senatorji čujte, čuj slednji Rimljan!

Strašilo za deco je Jupiter vaš;
kar žreci učé vas, je zmeta in laž!

Ave, Nero auguste! Zdaj glej kolosój!
Izpústite level! . . . Naprej, naprej!

Intermezzo pomladnjega jutra.

«Jaz sem umrl . . . Oj, dèkle, pomisli:
moje široko razprte oči
videle niso nebeškega solnca,
sladkih ni čulo uhó melodij.»

Dragotin Kette. («Na molu San Carlo.»)

Poslednji vzdih . . . Iz ust odprtih, bledih
izza srcá od nekod tam izvil se
skoz grlo je hropeče vzdih tá težki
in v zraku se izgubil ti je nem . . .
Klonila ti je lepa moška glava
na prsi mirne. A oči še zró
osteklenele tjakaj v próstor — v večnost.

*

Prišel bil k tebi sem pogledat še
tjagori v sobico v nadstropju tretjem,
kjer ležal si na smrtni póstelji.
In segel v roko sem ti velo, suho: —

Kakó je? —

«Moriturus te salutat!» —

In resignacija otožna, temna
skalila ti globoke je oči —
in lice ti je porosila solza . . .

A skozi okno na stežaj odprto
je gledalo pomladnje sveže jutro
z življenja polnim, radostnim obrazom
in dihalo iz polnih prsij svojih
opojno, aromatično je sapo.
In žarki solnčni so kar snopoma
od zunaj silili v bolniško sobo
pa plésali ko razposájeni
po póstelji, po mizah in po tleh,
po knjigah, rokopisih in zdravilih . . .

Prijatelj Dragotin, proč misli črne!
Pomlad je tu, pomlad, pomlad, pomlad,
ki vi ste že opevali jo v pesmih
in pa v sonetih svojih tólikrat!
Pomlaja se priroda — slišite?
Po drevji tiči tam pojó ji himne!
O, vi ozdravite gotovo skoro,
saj sestra še vam zlata je pomlad!
Ozdravite in vstanete! In zopet
s prijatelji sprehajali se boste.
In pogovarjali se bomo družno
o poeziji in umetnosti
in o književnosti domači naši.
In zopet boste pisali nam pesmi!
Pogum, prijatelj! Ne obupajte! . . .

In vse besede tolažilne moje
so bile samo lepe, mehke fraze.
Lepó sem lagal, lagal iz sočutja . . .

Ob tvoji postelji več nisem sam.
Ob vzglavju tvojem vidim belo ženo;
stoji ob vzglavju tvojem bleda Smrt! . . .
Nad glavo tvojo razprostira roki
obsenčujoča že obličje tvoje.
Čimdalje niže se nagiblje k tebi . . .
Čimdalje niže in čimdalje niže . . .
In zdaj — sklonila se je pa dahnila
na belo čelo ti poljubeč «pax»! . . .

Poslednji vzdih . . . Nagnila se je glava . . .
Kam gledajo oči osteklenele?
Ne glej, ne glej nikamor več, prijatelj!
Tu za-te ni ničesar več, ničesar!
Zato zatisnem rajši ti oči . . .

*

In ni te več? . . . Telo tu vidim tvoje —
in to si ti!? . . . In vendar nisi ti!
Pa kje si torej tí, ti sám, ti sám?
In kaj se je zgodilo pravzaprav?
Kje duh je tvoj? Bogá li gleda zdaj,
pralik lepote, poezije vzor?
Pogreza li v nirvani *jaz* se tvoj?
No, morda zlila se je duša tvoja
s svetovno dušo, s pramočjo svetovno? . . .

In ni te več! . . . V tej glavi lepi tvoji
ne spóčne več ti misel se nobena,
ne spóčne več nobena se ti pesem . . .

In vendar menda — boljše je takó . . .
Za tebe boljše je, da si odšel!
Pokaj bi gledal borbe te obupne?
Pokaj poslušal bi verig rožljanje?
In za besedo bi svobodno vsako
priletel kamen morda bil ti v glavo.
In srd in črt prilivala bi bila
v življenja čašo strupa ti nemara . . .
Vseh razočaranj rešen si sedaj.
Pač boljše je za tebe, da si šel! . . .

Pomladnje jutro zrlo je skoz okno
z očmi bleščječimi, z obličjem svežim,
smehljalo se tako življenja polno
in dihalo iz zdravih svojih pljuč . . .
In solnce je pošiljalo z višav
po cele trume zlatih žarkov svojih.
In plavali so lahki v tiho sobo
in skakali, igrali se veseli
po knjigah, rokopisih in zdravilih
in pa ko géniji poljubovali
na póstelji so blede glavo tvojo . . .

Moderna balada.

«Že žvižga vlak . . . Ljudmila, skoro
poletiva ž njim črez plan in goro!

Zdaj moja si in moja boš . . .
Saj te vreden pač ni bil tvoj mož!

Tu naj ostane in vzdihuje,
naj preklinja, išče te in psuje!» . . .

«Glej, poln ljudij je že perón —
da le on bi sèm ne prišel, on!

Bojim, bojim se . . . Ti me brani!
Ah, čim prej, čim prej odtodi strani!

Kaj pač poreče, ko izvé,
da ušla s teboj sem mu? — Gorjé!» . . .

«Vlak je že tu!» — — — — —
««Pa kam — za vraga! —
kam mudí se, ženka ti predraga?»» . . .

«Moj mož, moj mož! . . . O večni Bog!» —
««Oh, ne boj se in ne vij mi rok!»» . . .

«Pomagaj, ljubček! . . . Ustrelí me,
zdaj zadavi me in umorí me! . . .

Moj Bog!» — — — ««Kaj treba tu Bogá,
kadar žena goljufá možá?!»» . . .

««Obá ubije zdaj-le! . . . Žrtva
sem ljubezni, v tem trenutku mrtva!»»

««Ah, kaj še! Nič se me ne boj!
Nič orožja nisem vzal s seboj!

Prinesel sem ti le — potnine!
Tu-le ná poštene odpravnine!

Ná ti denarja! — Srečno pot! . . .
Vam pa — hvala lepa, vi, gospod!

Imejte jo do jame črne!
Da se k meni níkdar več ne vrne!»»»

List iz kronike Jurjevega kloštra.

Počivaj v miru! . . .

Danes pokopali
sobrata Kuna tu smo na vse zgodaj.

Kje bil doma je, menda sam ni vedel;
vsaj razodel o tem se ni nikomur.
Priromal bil pred sedmimi je leti
k nam v Jurjev klošter o veliki noči.

Čudak bil vedno je naš rajni brat.
Ostavljal včasih dom po ves je dan
pa blodil sam po hribih in dolinah,
in često našel ga je lovec kak
stoječega pod bukvijo košatoj,
zamaknjenega v sladko pesem tičjo. —
In prazen nikdar prišel ni domov
z izletov svojih naš pokojni Kuno!
Prinesel danes je s seboj cvetlic
in trav in koreninic košek poln,
a jutri hroščev, malih in velikih,
metuljev pisanih je nalovil
pa gadov in modrasov, polžev, žab.
A drugikrat prinesel je domov

vse žepe polne raznih kamenčkov,
ki zanje se ne zmeni živa duša.
In vsa ta šara, ta navlaka pestra
ležala razmetana je potem
po celici njegovi križem-kražem
v neredu strašnem, — da se Bog usmili!
In če si stopil k njemu v celico,
si našel ga zamišljenega čisto,
pregledujočega to čudno zbirko
rastlin, živalic in ne vem še, česa . . .
In tudi čital strašno je veliko!
Zasačil si ga lahko vsaki čas
beročega. Po mizah in po tleh
in po omarah in policah krog
ležalo v celici je raznih knjig.
Tu bil je Plinij, tam Horac, Homér,
tu Plato, Aristotel in Kempčán,
tam Sveto pismo . . . In na oknu tam-le,
na praproti in storžih smrekovih
odprt njegov brevir — in tako dalje!
Kdo bi se čudil, če neredkokrat
mu pripetilo se je, žalibog,
da je, zamišljen v svoje študije
zamudil v koru z nami vespere
in matutinum in pa laudes . . . Včasi
prebil poleti je na vrtu noč,
vso noč, kadar nebo je bilo jasno
in zvezde zlate so migljale gori.
Té zvezde gledal Kuno vso je noč;
vse poznal jih je baje po imenu,

ko brate svoje v samostanu našem.
In nekateri pravijo celó,
da zlagal pesmi je v jeziku tujem . . .
Priroda šla mu zmerom je po glavi.
Ž njoj živel je in dihal, njo častil.
Bog vé, če sploh je imel pravo vero!
No, jaz ne sodim ga. Pravice nimam.
Sodnik nad nami si edino, Bog!
Ti vidiš v dušo, v srce naše grešno.
Ti veš, kdo ljubi te in kdo ne ljubi.
A po dejanju sodiš ti človeka
in po življenju ceniš ga njegovem,
ne pa po tem, kolikokrat na dan
ime kdo tvoje sveto vzame v usta!
In ne, da sodimo drug drugega,
ne, da bahamo se hinavski morda,
kdo vere tvoje več ima, o Jezus;
ne, da preganjamo se in črtimo,
ne, da preklinjamo drug drugega:
Da *ljubimo* ko bratje se med saboj —
to želja tvoja je, zapoved tvoja! . . .

Res bil čudak je naš pokojni Kuno,
posebnež bil je, toda dobra duša,
ki nikdar žalega ti rekel ni,
ne storil zlega nikdar ni nikomur . . .

Zapisati pa moram še sedaj,
kar lani obsorej se je zgodilo!
Zakaj, odkar stoji naš Jurjev kloster,

odkar živijo tukaj kartuzjanci,
odkar se piše kronika debela,
kaj takega še ni se prigodilo.
Vsaj v bukvah teh nikjer še čital nisem!

V soboto bilo je, na kresni večer,
na kresni večer, po večerji skupni.
Vsi zbrani še smo v refektoriju
pa čakamo in čakamo še Kuna.
No, Kuna ni, pa ni ga od nikoder!
Končali že molitev smo večerno,
v globokem basu izzvenel je «amen»,
k počitku dal nam znamenje je prior
in vstajali že vsi smo izza miz:
tedaj odpró se vrata na stežaj!
V dvorano stopi zasopihan, bled —
prizora tega ne pozabim nikdar —
brat Kuno! — — — — —

«Vse je čisto, vse!»

Tako pozdravi nas s skrivnostnim glasom.
Kaj mislil je, mi razumeli nismo.
Pristopi k nam, obriše pot si s čela,
ki curkoma mu lil je črez obraz,
ob mizo ópre se z rokama in
navdušen začne govoriti nam:

«Ne veste-li, kak večer je nocoj?
Nocoj je kres! In veste tudi, bratje,
kaj zdaj godí v naravi se veseljni?

Nocoj vse stvarstvo božje govori
v jeziku razumljivem nam ljudém!
In jaz sem slišal govor čudni tá! . . .

Pod hrastom sedel sem na travi mehki,
ko padati začel je bajni mrak.
Tedaj pa kres začaral mi je glavo,
dobil me čisto v svojo je oblast.
In legel vznak sem med cvetlice poljske
in slišal sem iz zemlje: „Čista sem!“
In rože so se pripogibale
in čašice so nežne šepetale
in drevje je po gozdu tam šumelo
in potok žuborel je mimo mene
in ptice letale so nad menoj
in pevale čarobno pesem kresno . . .
In vse živali, kar živi jih v gozdu,
vse videl tekati sem mimo tam —
in vse je govorilo, govorilo!
In veter bučal po dobravi je
in tudi veter je govoril isto.
In vse šumljanje to in žuborenje,
to petje, vetra piš, živalski jezik
pa to, kar govorila tla so zemska —
vse to v koral se zlivalo je čuden
in v simfonijo velikansko mi . . .
In slušal sem zamaknjen in začaran.
In kaj refren je bil té velepesmi,
te himne veličastne?

„Vse je čisto!“

Vse, vse je čisto, kar tu vidiš, slišiš
in kar občutiš okrog sebe, Kuno!
Čim dalje globlje padal v té sem sanje
in gledal sem prirode čuda sveta,
ki mi jih stvarnik kazal je z rokoj . . .
In vsaka stvar je govorila glasno :
Jaz čista sem iz božjih prišla rok
in čista sem! . . . A jaz sem sanjal, sanjal . . .

In zdaj ničesar nisem slišal več.
Vse veličastno tiho na okrog!
Izginila dobrava sta in gozd,
izginile cvetlice in živali,
utihnilo je petje in šumljanje.

— — — — —

Pred manoj stal zdaj kip je velikanski,
je stala živa žena pred menoj!
Visoka bila je tako, takó,
da lahko bi dosegla solnce sámo
in zvezde bi dosegla v rimski cesti.
A bila brez najmanjše je obleke ;
v nagoti njeni gledal sem jo sveti.
Lepote njenega telesa pa
popisati ne mogel bi vam, bratje.
Ko črv sem v prahu klanjal se pred njoj,
a žena gledala je veličastno.
Tedaj pa sem boječe zajeceljal :
Kdo, žena velikanska si prekrasna?

„Priroda sem, vesoljnost sem, hči božja,
pramati vseh stvarij sem, Sfinga večna . . .
A ti si človek, moj najlepši sin!
In čista sem, vsa čista, čista, čista!“ . . .

Odgovor grmel tá je njen ko grom . . .

Predramil se iz kresnih bil sem sanj.
A nad dobrovoj plavala je noč,
razpenjala svoj črni plašč nad manoj . . .
In jaz sem tekkel k vam — in tukaj sem!>

*

Tako je pravil Kuno nam učeni
na kresni večer lani obsoréj.
Besed apokaliptovskih njegovih
pa ni razumel nihče izmed nas . . .
No, drugi dan ni vstal iz postelje.
Tri dni je ležal v celici bolan
med tistoj šaroj, med rastlinami
pa med cveticami, med kamenjem,
med hrošči in metulji mrtvimi,
med knjigami, debelimi folianti
in pa med pesmimi tam svojimi . . .
In zmerom bledele je o ženi tisti,
ki videl baje jo je v kresni noči;
o čistosti nam njeni je govoril
do zadnjega vzdihljaja siromak.
No tretji dan Bog rešil ga je muk . . .

*

Čeprav bil nisi prior, ne opat,
zapisal v kroniko sem tvojo smrt,
opisal sem življenje tvoje tiho
v spomin zanamcem kot prijatelj tvoj,
ki sem te ljubil in ki molim za-te,
jaz brat Hilarius . . .

Počivaj v miru!

Buddha in Ananda.

Sedi k meni, o Ananda,
pod košato tu-le palmo!
Malko v senci si počijva,
oddahniva si od poti!

Glej, tod mimo teče Ganga.
Vedno giblje se valovje.
Ni-li, ljubi moj Ananda,
i življenje reka taka?
Gibanje je neprestano.
Dan preliwa se iz dneva
in trenutek iz trenutka.
In kaj goni, o Ananda,
Gango sveto v teku večnem?
Lastna teža goni vodo
tod navzdol do morja, je-li?
In življenje naše čudno?
Kaj je tisto, kar ga goni?
To ljubezen je k življenju,
to *tanhá* je večnostrastna,
večnožejna, nepokojna . . .

Glej jo Gango, o Ananda!
Glej jo tamkaj, kjer poraja
se iz gore Himalaje,
glej jo tukaj na ravnini,
kjer velika in mogočna
teče v svojem veličastvu;
glej jo tamkaj, kjer sprejema
morje v svojo jo objetje:
ni povsod-li Ganga ista?
Ni povsod-li Ganga — voda?

Glej, Ananda, i življenje,
to življenje naše pestro —
kaj je drugo, ko trpljenje?
Opazuj ga, kjer le hočeš!
Opazuj ga ob začetku,
opazuj ga na sredini,
opazuj ga pri zvršetku!

Porodil si se v trpljenju.
Ljubi! Ako pa si ločen
od človeka, ki ga ljubiš,
trpel bodeš neizmerno.
Trpel bodeš, če živeti
ti s človekom je, Ananda,
ki ljubiti ga ne moreš,
ker ni on ne ljubi tebe. —

Sužnji jarem je trpljenje
in beraštvo je trpljenje.
In na vesti krivde breme,
kdor to breme nosi s saboj,
ni trpin le človek takšen?
In življenja drama burna
ne končava li s trpljenjem
čin poslednji ta se — s smrtjo?
Taka, mladi je Ananda!
Vse, kar vidiš, je trpljenje.

Michelangelo in kritik.

Ubogi kritik, Biaggio da Cesena!
Ves Rim sedaj za taboj kaže s prstom!
Na pekla dnu, pa nag ko Adam v raj!
In kača se ovija ti debela
okrog telesa in v meso te grize.
In vsakdo te spozna na prvi mah!
Ah, ta sramota, to je grozna kazen!
O ta poredni Michelangelo!
Kako je genijalno se osvetil! . . .

In dan na dan vro množice v kapelo,
v prekrasno Sikstovo kapelo vro
občudovat tam sliko najnovejšo,
ki jo ustvaril je na presni steni
veliki mojster Michelangelo.
Zamaknjeni postajajo gledalci
pred umotvorom veličastnim tam.

Na prestol svoj je sedel Jezus Kristus,
da sodi danes ves človeški rod . . .
Pred njim stojé pa množice zemljanov:
ovčice izveličane na desni,
kostruni in pa kozli na levici.

In angelji, bleščeči geniji,
obstopajo sodnika v svetem strahu,
in kakor vojvode razvrščajo
na Kristusov migljaj vso to armado.
Glej, nekaj jih koraka v sveti raj,
a nekaj pada jih tjadol v prepad,
v peklensko brezdno črno strmoglav;
tam pričakuje že jih Lucifer,
da v jezeru jih mučil bo ognjenem . . .
Od vseh strani sveta prihajajo
ljudje od mrtvih vstali pred sodnika.
Boječe približujejo se tronu.
Kdo pač brez greha je najmanjšega?
Čigava vest popolnoma je čista?

«Dies irae, dies illa! . . .
Liber scriptus proferetur,
in quo omne continetur,
unde mundus judicetur . . .
Quid sum miser tunc dicturus,
cum vix justus sit securus? . . .»

Kako nenadoma zatrobil bil
s trobentoj svojoj angelj je glasnik
pozivajoč na sodbo smrtnike!
In ko bi trenil, vsi so se vzbudili
in vstali iz grobov so temnih svojih
in šli nemudoma — kaj šli! — hiteli
na sodnji dan v dolino Jozafat . . .
Kdo bi se čudil, če so v naglici
pozabili zemljani — se obleči!

Ah, kdo pač bi zameriti jim mogel,
 če nagi stopajo pred sodnji stol,
 prav takšni, kakor Bog jih je ustvaril ...
 O, ta telesa bela, raznolika,
 velike in pa majhne te postave:
 Životi suhi, sama kost in koža
 in pa okrogli in cvetoči, bujni!
 Atleti žilavi, junaški tu,
 a tam prekrasne ženske belopoltno,
 širokobočne, polnoprčne, mlade ...
 Tako gnetó se pred prestolom tam.
 In ni zato, ker niso se oblekli,
 prav nič se pohujšaval Bog nad njimi,
 in pohujšavali se niso nič
 presveti, čisti angelji nebeški;
 in ni se pohujšaval papež Pavel.
 Le jeden se je pohujšaval strašno —
 to bil je kritik Biaggio da Cesena!
 In šel Biaggio je in sedel k mizi
 in spisal knjižico učeno je,
 in vlil v svoj spis ogorčenje je svoje
 nad slikoj pohujšljivoj, nemoralnoj,
 ki zagrešil jo je umetnik mladi,
 Buonarotti Michelangelo ...
 Gotovo zapeljivec, satan sam,
 slikarju vodil je pri delu kist! ...

In Michelangelo — kaj storil je?
 Kako je odgovoril prečitavši
 bornirani ta kritikov pamflet?

Ubogi kritik, Biaggio da Cesena!
Glej, česar iskal si — sedaj imaš!
Na pekla dnu, med duše pogubljene
naslikal te za kazen je umetnik.
Tu pokoril se boš na večne čase.
In kdor te vidi, vsakdo te spozna
v kapeli Sikstovi na «sodnjem dnevu».
In kjer prikažeš se na ulici,
mladina teka trumoma za taboj
pa kliče in vprašuje te poredno:
«Biaggio, he! Kaj živ si že pogubljen?
In živ goriš že v peklju? Ah, ti revež!
No, prav ti je! Kaj bilo ti je treba,
da vteknil dolgi nos si svoj v stvarf,
ki toliko razumeš ti o njih,
ko tam-le obelisk egiptovski
razume o velikem solncu kaj!
Zdaj veš, kam pridejo za kazen vsi
neslani in krivični kritiki?
Haha! Buon giorno, Biaggio duhoviti!» ...

Dovtipe takšne slišal je vsak dan.
In ni se upal več na ulico
in ni zahajal več v nikako družbo.
O ta sramota! To je groza, groza! . . .

In ves potr, obupan, skoro blazen
gre Biaggio da Cesena v Vatikan;
pred papeža poklekne:

«Sveti oče!

Usmili se nesrečnega človeka!

Kako se je osvetil nad menoj
tvoj ljubljenec, ta mladi Buonarotti!
Kako me osramótil je pred svetom!
Pomagaj mi, pomagaj, sveti oče!» . . .

Sočutno ga je gledal papež Pavel —
čeprav bi kritik lahko bil opazil
na Pavlovem obrazu fin smehljaj
in okrog ust potezo škodoželjno —,
sočutno rekel Biaggiju je papež:

«I, kam pa te dejal je pravzaprav:
v nebesa, v pekel ali v čistilišče?» —

«Oh, v pekel, v pekel, sveti oče, v pekel!» —

«Kaj? V pekel?!» — se začudi papež Pavel —
«Moj ljubi sinko, jako mi je žal!
Pomagati od tam pa ti ne morem!
Iz vic bi te še rešil, da, iz vic . . .
To veš pač sam, to veš pač sam, moj Biaggio,
če nisi že pozabil katekizma!
Z molitvami in mašami — saj veš —
in pa z odpustki bi iz vic te rešil . . .
Do pekla pa oblast ne sega moja;
iz pekla več te rešiti ne morem.
Če v pecku si, ostaneš tam na veke!» . . .

PAVLIHA NA JUTROVEM

Uvod.

Arabski rokopisi?! . . . Res! — Glej, glej!
Té čire-čare in té čudne kljuke!
Črviv, perél, oglodan pergament . . .
Kdo naj to čita? To so prave muke!

Kje, kdaj, kakó že našel to sem stvar?
Na poti li gredoč sem kje pobral jo?
Po pošti poslal kdo mi jo je kdaj?
Nič več ne vem, kdo pač bi bil mi dal jo.

In ravno danes moral sem v roké
neslane vzeti té-le pisarije!
Kak lep jesenski dan, glej, v lice mi
smehljá vesel se skozi žaluzije!

Na klopi pod kostanjem sosed moj
tam ude svoje, srečnik, izteguje;
cigaro puši in ne misli nič
pa od lenobe sladke mi vzdihuje.

In jaz? . . . Ah, ven, iz sobe puste ven
v naročaj mehki tja prirode žive!
No, zdaj ne morem. Neka skrivna moč
me od listine ne pustí plesnive.

Ugibljem, čitam, razvozlavam tekst . . .
A! — dnevnik . . . pustolovstva . . . potopisi! . . .
Po orijentu je potoval mož . . .
Kaj takega pa res še čital nisi!

In kod je hodil! V Bagdadu je bil
in v Carigradu, v slavnem Ispahanu,
v Kahiri, v Delhih, v Samarkandu tam . . .
In pil je šerbet tudi v Teheranu . . .

Pri šejhah je bogatih v gostih bil
in bratil s pevci se je po sejmiščih . . .
In s čarovniki vsemi bil je znan . . .
In molil z derviši je po svetiščih . . .

Preromal Indijo je križem vso,
trimurtiju poklonil se in Buddhi,
v pagodah molil, v Gangi kopal se;
in Himalajo videl mož je tudi . . .

Dežele jutrove je videl vse . . .
Posečal sultane je, šahe, kane . . .
I v haremih je stari grešnik bil,
krasote gledal tamkaj nam neznane.

Aha! Odtod je ta pikantni vonj,
ki mi iz vsega spisa tega diha!
In kdo doživel, kdo je pisal to?
Ah, tu podpis njegov! Glej, naš — *Pavliha!*

Pavliha! . . . Gromska strela, ti si to?!
Po Jutrovem tam tudi si se klatil?
In ti si pisal ta-le dnevnik sám?
Ne, časa nisem s čitanjem potratil!

Ta najdba zanimiva! Ta slučaj!
O, škoda, škoda, da so le fragmenti!
Par listov . . . nečitljivo marsikaj
na starem tem častitem pergamenti.

Kaj ž njim? . . . Že vem! . . . Na jezik skromni naš
prevedemo té doživljaje tvoje;
v svobodnih verzih jih izdamo v svet . . .
Naj čita jih potem, kdor čè, po svoje!

Kaj bo? Romantika iztočna li?
Nemara kos moderne poezije?
Vse eno! . . . Živel vstvarjajoči duh,
a vrag jih vzemi sive teorije!

In zdaj, Pavliha, ti me navdihuj!
Peró mi z rokoj svojoj vodi moje!
Ne! . . . Pravzaprav: jaz rajši naj molčim!
Ti sam pripoveduj dogodke svoje!

I.

Slavnost v Bagdadu.

Bagdad lepi, Bagdad slavni,
vsega vzhoda svetli biser!
Vse opeva čare tvoje;
kdor te vidi, ves je vzhičen.

Nov te danes gost pozdravlja!
Prišel sem še jaz te gledat.
Allah naj te blagoslovi
in obsiplje naj te s srečoj!

Glej palače, glej palače,
ki ob reki tod stojijo!
Gledajo se v njej prekrasne
ko v zrcalu odaliske.

Kaj godí se danes v mestu?
Kakšna slavnost li vrší se?
Kakšen praznik se praznuje?
Kaj to vidim, kaj to vidim?

Ulice so ljudstva polne.
Hej, to poje in to uka!
Godba gode, mladež vriska
in po trgu ples se suče . . .

Kamor ózrem se šetaje —
vse v zastavah, vse v zastavah!
Pestre v vetru plapolajo
z vsake kočé in palače.

Skozi ljudstva trume šumne
tam vojakov stopa četa;
kak ponosno ti maršira,
gledati jih je veselje!

Karavana dolgovrstna
mimo nas se zdaj pomiče!
Na velblodih v plaščih belih
jaše truma Beduinov.

Ogorela, mrkla lica . . .
Ko duhov se zdé prikazni . . .
Ti puščave so sinovi
prišli tudi na svečanost!

Strel iz topa iz trdnjave!
Jeden — dva — tri! . . . Kdo bi štel jih!
Zemlja trese se pod manoj,
to grmí, od gôr odmeva!

Z minaretov mujezini
kličejo na službo božjo;
v džamijah se gnete ljudstvo,
kamorkoli v katero stopim.

Kaj je neki, kaj je neki?
Kaj pomenja vsa ta slavnost?
Radovednost me razganja . . .
Vprašam starca poleg sebe:

«Dovolite, očka sosed!
Kakšen danes god slavite?
Tujec tukaj sem neveden,
a imé mi je Pavliha» . . .

In pogledal me je derviš,
mož častiti, sivobradi.
Molek v roki je prebiral,
niz iz žoltih jantar-jagod.

In pogledal me je starec
dobrodušno in pa resno;
in skrivnostno zamežiknil
segel v roko mi in rekel:

«Velik praznik, važna slavnost!
Imenitna za naš Bagdad,
imenitna za deželo,
imenitna za ves narod!

Naš kalif, naš Harun mladi
prvikrat se bril je danes!
Prvo brado si obril je,
veste, tisto ,mišjo dlako'!

Važna to za nas je slavnost!
Vi ste tujec . . . vidim, vidim!
Šeg še naših ne poznate . . .
Važna slavnost, imenitna!» »

«Prav imate: — velik praznik!»
Resno starcu jaz pritegnem;
stisnem v roko lep mu bakšiš,
mahnem jo skoz vrata mestna.

In otresel prah z opank sem
in odšel sem iz Bagdada . . .
Mislil sem si: Srečno ljudstvo,
srečen mladi je kalif tvoj! . . .

II.

„Bogu za hrbtom.“

«Bogú za hrbtom» torej! . . . No,
imé bi bilo res izvirno!
Bogú za hrbtom vse ta kraj
in staro selo to-le mirno.

Če Allah vé za to-le vas,
o tem pač dvomi moja glava . . .
Zaplankan od gorâ je kot!
Ah, tukaj svet se res nehava!

Velika cesta — daleč tam!
Železnica tu stvar neznana.
Po enkrat v letu morda sèm
še kaka zajde karavana.

Tu pijem vino že tri dni
na vrtu pri «debeli vdovi»;
gasim si žejo jutrovske
sloneč ob mizici jelovi.

Prehodil vse sem ulice;
vsak kot, bi rekel, mi že znan je;
govoril tu, govoril tam;
poznajo vsi me že vaščanje.

In jaz jih precej že poznam.
Fantastičnega niso duha!
Vse misli sučejo se jim
okoli žepa in trebuha.

O, pametni so to ljudjé!
Nikdar ne jezdijo oblakov;
premišljeno, po trdnih tleh
in treznih hodijo korakov . . .

Trg prazen skoro ves je dan.
Bolj mrtvega ne najdeš kraja.
Le včasi kje zamuka vol,
zariga osel, pes zalaja . . .

Na klopi tam sedi krčmar.
Figura! Počil bi od smeha.
Dolg čibuk puši, vmes možak
na ves glas in široko zeha.

Otožno kliče mujezin
k molitvi ljudstvo z minareta.
Pred manoj z metloj brezovoj
župan sam ulico pometa . . .

«Bogú za hrbtom!» . . . Toda, glej,
pred manoj čaša spet je suha!
Hej, kaj zadremal si, krčmár?
Pijače sveže! Primaruha!

Tako . . . Izvrstno! A sedaj,
prijatelj, k meni sedi raji!
Povej mi, kaj še videti
bi v lepem bilo vašem kraji? . . .

«Si-li že videl na primer,
gospod Pavliha, tudi zmaja?
Tam kraj vasí, veš, pod gorój
zverina grozna nam razsaja!»

«Kaj? Zmaja?!» — «Da! Otroke žre,
vsak dan po enega pohrusta!
Ko ta-le vrata, rečem ti,
pošast ima velika usta!

Ker zmaja že smo vajeni,
ti nihče ni o njem govoril.
Sevé! . . . Kdaj pride pač junak,
ki spako to bi nam umoril?»

«In jaz sám tisti sem junak,
ki zmaja strašnega vas spasi!
Sam pojdem nádenj! Mrtev bo,
verujte, jutri ob tem časil!»

*

To gledali so drugi dan
vaščanje moji vsi debelo!
Vse selo zmaja mrtvega
sedaj je videti hotelo.

A tu je ležal mrtev, trd,
pred luknjajo svojo vznak, brez diha.
Iz tisoč grl sem čul pozdrav:
«Hurá, hurá, rešnik Pavliha!»

In stiskali so mi roké,
na ramah me okrog nosili
ter od veselja samega
ljudjé so se na glas solzili.

In posadili me na to
na iskrega so sivca v sedlo:
«Tá bodi tvoj!» — in daleč še
me staro, mlado je sprovedlo.

In ko sem že poslavljal se,
župan še me je nagovoril:
«Povej nam vendar za slovo,
s čim pa si zmaja ti umoril?»

«Prav rad!» — odgovorim mu jaz —
«Vzel ves sem dolgčas, ki vas tlači
,Bogú za hrbtom' dan na dan;
vzel praznoverstvo, ki vas pači;

in vzel sem kramarsko zavist,
ki vas sosede napihuje;
in spletke vaške vse sem zbral,
kar jih med vami se nasnuje:

Vse to na ponvi sem zvaril
in vrgel strup tá v žrelo zmajul!
Pogoltnil je, iztegnil se —
na mah je bilo ž njim pri kraju!»

III.

Pesnik Selim.

Slavni pesnik, slavni Selim,
naš ponos in dika naša!
Kdo pač tebe ne bi ljubil
in ne čital pesmij tvojih?
Vse pozna te, vse te čisla
od Kahire do Bagdada,
od Bagdada do Stambula,
od Stambula do Damaska.

Allah s taboj, Allah s taboj!
On peró naj vodi tvoje,
da napišeš nam še pesmij
mislij polnih, čuvstev vročih,
plemenitih po jeziku . . .
Krasna res je pesem slavčja,
ko iz dna mu vreje duše
sladka, nežna, ljubezniva;
veličasten glas je levov,
ko zarjove sred puščave
jezen, kakor kralj razdražen:
Ti si lev in ti si slavec,
ti si, Selim, nam oboje!
Nežen v pesmih si ljubezni,
toda grozen, če srdiš se . . .

Čitali smo pesmi tvoje.
Romala po vsem je mestu
verzov zlatih tvojih knjiga;
romala iz rok je v roke,
čitalo jo vse je mesto.
Veš, posodil je dijak jo,
siromak nam jo posodil,
tisti blede Mehmed Ali,
Mehmed Ali, dobra duša.
Ne verjameš, ne verjameš,
kaj ta revež knjig nakupi!
Ta čudak ti rajši strada,
kakor da bi bil brez knjige!

In še nekaj ti povemo —
in to stvar je glavna danes! —
Nekaj za-te se pripravlja,
nekaj čaka te po — smrti!
Vlit iz bron, drag in visok
spomenik se ti postavi
v mestu našem damaščanskem.
Vsota vsa je že nabrana:
Tristo mošenj turških zlatov!

To smo danes ti izdali,
pisali smo ti v tolažbo!
Slišali smo, da si reven,
da uboštvo te preganja
po Kahiri tam bogati,
in da beda duh tvoj smeli

vklepa v težki jarem sužnji . . .
Nič ne maraj, ne obupaj!
Saj po smrti bo drugače —
spomenik te čaka bronast!

*

To-le pismo mi je čital
pesnik Selim v izbi svoji
majhni, nizki in podstrešni.
Gledala sva skozi okno
in kadila cigarete.

Mesec plaval je po nebu
in razlival luč srebrno
na Kairo dol pod saboj,
ki ležala je pred nama
ko kraljica lepa speča.

A pod oknom, mimo naju
sveti Nil je tekel tiho.

Daleč tam pa piramide
vzpenjale so se v oblake;
rasle so in so kipele
té gomile sivo-črne

ko strahovi faraonov . . .

In na to me je povabil
pesnik Selim na večerjo.

Srebala sva črno kavo,
jedla sočno sva čebulo
in orehe kokosove.

IV.

Mustafov ideal.

Kaj danes tako si raztresen,
šejh Mustafa? Slabo igraš!
Že tretjokrat mat! . . . A drugače
igrati šah dobro ti znaš.

In kaj si čemeren, otožen?
Saj zdrav si, krepak in ne star!
Denar imaš, službo visoko . . .
Nesrečen si z ženami mar?

Zbolela ti sužnja je mlada?
Čerkeski ukral ti kdo cvet? . . .
Nič več ti ne rečem . . . Oprosti!
Neverniku harem — kraj svet!

Sedela v kavarni sva turški,
šejh Mustafa namreč in jaz;
igrala sva šah in pa pila
tam kavo za kavo za kratek sva čas.

In vzdignil je Mustafa glavo,
šah najin odmeknil je v kraj
ter čibuk prižgal si svoj vnovič . . .
No, kaj pač poreče sedaj?

«Priatelj Pavliha!» — mi vzdihne
in puhne tabakov dim v zrak —
«Pavliha! Med nama rečeno:
Nesrečen sem jaz siromak!

Kaj zdravje, kaj služba, bogastvo!
Do ženskega kaj mi krasú!
Tu sèm glej! Vse prazno po prsih!
Svetinje nič, nič ni redú!

Ah, gol je moj svileni kaftan,
brez lišpa na meni visi . . .
In kaj bi tu bilo prostora!
Glej, to-le me peče, bolí!

Tovariše moje — poznaš-li?
Kako me pred njimi je sram!
Vsi nosijo zlate svetinje . . .
Brez teh sem med njimi jaz sám!»

««Ubogi moj Mustafa!» — rečem —
««Kako se mi smiliš zeló!
Brez zvezd, brez redóv, brez svetinj je
živeti v resnici težkó!

Kakó pa na dvoru — a? . . . Dobro?
Seveda veš, kaj je bon ton . . .
Po štirih se sultanu bližaš,
ko sede na zlati svoj tron.

Gotovo poljubiš sandale
kalifu na nogah obéh ;
gotovo tam ližeš mu sline
ležeč na trebuhu na tleh.

Prepričanja svojega nimaš —
kaj ne da? — če ž njim govoriš ;
pred pragom nazore vse svoje
in glavo ti svojo pustiš.

In bližnike svoje ovajaš
in padiši črniš ljudi . . .
In bakšiš — to veš pač! — ta včasih
pri dvornikih čuda stori . . .

Ugasnil je Mustafi čibuk.
Le gledal in gledal je v mé,
poslušal z vsem truplom me svojim
pa rekel besede mi té:

«Ničesar, veš, nisem bil storil,
kar ti si me vprašal sedaj . . .
In misliš in misliš — naj skusim?
Po tebi ravnal bi se naj?»

Zdaj vem, o pobratim Pavliha,
zakaj brez redov sem doslej!
Ah, vem, vem, kako mi živeti
bi pametno bilo poslēj . . .

Pa sva se razstala v kavarni.
Bilà je že zdavnaj polnoč . . .
Črez kratka tri leta priromal
jaz v Stambul sem lepi drugoč.

In prvi, ki srečam ga — on je!
Šejh Mustafa, znanec je moj!
Zlat red se mu sveti na prsih
in sám mi ga kaže z rokój:

«Dosegel sem! Vidiš-li tu-le?
V preteku teh pičlih treh let!
O, hvala ti srčna, Pavliha,
za modri in dobri tvoj svet!

In plemič sem tudi zdaj, plemič!
Moj ljubi, to nekaj veljá!
Povišan nad maso plebejsko . . .
Tako me rad sultan imá» . . .

In segel je srečnik mi v roke,
jih stiskal in stresal vesel;
poljubil mi lice in usta,
navdušeno me je objel . . .

«Vse storil si, kar sem ti rekel?» —
«Vse storil natanko, sevé!» —
«Čestitam!» . . . In šel je šejh dalje
po cesti ponosne glavé.

V.

Dovtipni veliki mogúl.

O ti dovtipnež stari tí,
mogúl Džehán ti šégavi!
In krasno mesto tvoje Delhi
pa marmornati dvorec tvoj!
Gradili niso ga ljudjé —
ne, ne verjamem, kar mi praviš! —
Duhov je modrih delo to;
in kras, ki videl sem ga v njem,
ah, to je prava indska bajka!

*

Bil gost njegov sem tisti dan.
Samá sedela sva za mizoj.
In neprenehoma nosili
v posodah sužnji so jedi,
nosili vina sladkega,
nalivali ga nama v čaše.
Vesela bila sva obá,
obá sva bila dobre volje.
Tedaj pa reče mi mogúl —
pod turbanom je pisanim
mož imel ga črez mero dosti —
tedaj pa reče mi: «Pavliha!

Jaz sam ne vem, kako je to:
Ugajaš mi čimdalje bolj,
prav, kakor da sva stara znanca!
Zaupal bi ti danes vse . . .
No, pojdi z mano, poštenjak!
Pokažem nekaj za slovó ti . . . *

In šla sva. Stopal sem za njim
po mehkih, dragih čilimih,
po koridoru dolgem, tesnem . . .

Stoj! Tu skoz lino to poglej! —
mogúl Džehán velí mi tiho.

Pogledal sem skoz okence
zamreženo skrivnostno tisto.
In gledal sem in gledal sem —
nagledati se nisem mogel!
Bedim-li, ali sanjam — kaj?
Cvetličnjak živih rožic poln,
najlepših, bujnih in dišečih!
Po vsem si vzhodu jih nabral.
Vse barve! Vidim snežnobelih,
ko oglje črnih, rjavkastih . . .
Tu popje nežno, polrazvito,
tam dozorele rože bujne . . .
Ta lišpa pred zrcalom se;
ko bajadera druga pleše;
tam ona poje, ta-le plete;

ta čita, ona tam leži,
na otomani lena dremlje
polnaga mlada odaliska . . .

Tvoj harem? Res? Ah, imenitno! . . .

«No, kaj? Kaj praviš ti na to?
Ugaja-li ti to življenje?» . . .

Ne, brez zamere, o mogúl!
Ne, veš: več žen . . . ne, to ní zakon!
Čeprav so lepe — to ní nič!
Tam v naših krajih je drugače!
Tam vsak po eno le imá;
po eno ženo vsak tam ljubi;
zadovoljuje se le z enoj! . . .

«Kaj praviš, ljubi moj Pavliha?
Nikar tako mi ne govori!
Poznam Evropo vašo jaz,
potóval sem po krajih vaših!»
In tu potrkal me mogúl
po rami moji je z desnicoj;
in zvito se mi nasmehljajal
ter pošepêtal na uhó mi:

«Razlika je — o, ne tajim! —
med muselmani in kristjani;
razlika je med šegami;
razlika je v ljubezni vaši,
razlika je v ljubezni naši . . .
Razlika je, pa veš ti — kakšna?»

Mi res po več imamo žen,
po več žen ljubimo mi često.
A žene, ki jih ljubimo,
imamo vse pod enoj strehoj,
imamo vse pod svojoj strehoj! . . .

Po več žen ljubite i vi
tam po Evropi vaši včasi.
A žene, ki jih ljubite,
vse ne živijo v eni hiši,
ne bivajo vse v vaši hiši! . . .

VI.

Obed pri šahu Azimu.

Zamaški pokajo ko puške v boju,
šampanjec vrè iz prašnih stekleníc,
šumí in peni v čašah se kristalnih . . .
In mi ga pijemo veselih lic.

V posodah zlatih poslal nam na mizo
divjačine je gozd od vseh stranij;
rib morje podarila sta in reka,
in s sadjem zrelim vrt nam pir sladí.

In kruha polja so poslala ravna,
poslala žita ga brezmejnih njiv . . .
Bolj imenitno pač še nisem kosil,
odkar Pavliha sem, odkar sem živ.

In godci pesmi godejo poskočne
in pevcev zbor nam dela kratek čas;
zamorski sluge strežejo nam črni
ter švigajo ko škratje okrog nas.

Hej, to je družba! Svetle uniforme . . .
Omizju lišp cvetoč je venec dám;
med pašami in hodžami in kani
in šejhi pa sedí šah Azim sam.

Zapada solnce že nad Teheranom,
pošilja zadnje žarke nam v slovó . . .
A tam — kdo gleda skoz odprta okna?
Ta čudna lica! Kaj pomenja to?

Upadli in sestradani obrazi! . . .
Globoko vdrte njihove oči . . .
Narašča množica prikaznij bledih,
koščene roke svoje k nam molí:

«Daj kruha nam, o šah, daj kruha, kruha!
Morí po ulicah šakal nas, glad!
In lačni hodimo na tlako delat
in lačni hodimo mi vsak dan spat!» . . .

«Ah, vrzite jim, vrzite ostankov!
Beračit prišel ves je Teheran . . .
Tá sódrga! A kje je policija?
Dam pomnožit še jutrišnji jo dan!»

Jezi se stari šah na Perze svoje,
razžaljen je, razjarjen v duše dnu;
mencá na stolu, godrnjá: «Ta lakot!
Še pri kosilu mi ne dá mirú!» . . .

A nove trume se valé pred konak . . .
Pri glavi glava . . . Kaj je teh ljudij,
razcapancev in sužnjev bosonogih!
Pred vrati drznih tisoč grl kriči:

«Ostankov ne! Mi celih čemo hlebcev!
Pridelan kruh mi jesti čemo svoj!
Za mizoj hočemo sedeti polnoj,
iz skled zajemati, o šah, s teboj!» . . .

Odpró se vrata . . . množica se vsiplje . . .
«Vi žreci, vi ste krivi!» — vpije šah —
«Ah, slabo ste moliti jih učili!
Kaj vé to ljudstvo, kaj je božji strah!»

To bila je zmešnjava med omizjem!
Ne vem, kako se kónčal je obed . . .
Na tihem srečno sem odnesel pete
in na skrivaj odišel v daljnji svet.

VII.

Šejhova kočija.

Vse vrtí se mi po glavi!
To vrvenje, to drevenje,
pisano ko peržki čilim,
hrupno ko bazár!

Tu slonim, tu ob priroču
pa si svalkam papiroško.
Toliko, da ne podere
in da s saboj me ne nese
množice prival.

Most se ziblje, težko stoče,
most čez Zlati rog . . .

«Zdaj prihaja, zdaj prihaja!
Glejte, glejte! Danes prvič
v novi vozi se kočiji.
Štirideset tisoč zlatov,
čujte, bratci, dal je v Beču
za svoj gala-vozl!»

«Kdo je to?» — jih vprašam, Turke —
«Kdo se vozi v tej kočiji?» —
«Veš, to naš je šejh-ül-islam,
oče Ibrahim!» . . .

«Ah, dva para iskrih belcev
stopata pred zlatim vozom
ko labodje štirje lahki . . .
Allah s taboj, šejh!
To-li tisto je uboštvo,
o katerem govoriš nam
in ki nam ga priporočaš?
Ali v takšni je kočiji
Mohamed se vozil, prerok?
In svetniki slavni naši,
islamskega neba zvezde,
pospešniki sreče ljudske —
mar živeli so v razkošju?
In naduti so-li bili
kakor tí?»

To je gledal šejh-ül-islam,
grdo gledal iz kočije
na druhal to bosonogo,
na te lačne postopače!
Voz ustavi za trenotek,
jezen reče jim:

«O brezverci vi brezbožni!
Allaha se ne bojite?
Dobro vem, kdo vam ostrupil
glave vaše, srca vaša:
Satan, satan sam prinesel
strup je ta med vas!»

Čudna dečela

VIII.

Čudna dežela.

Kje sem, kje sem? Kam sem zášel?
Čilim zelen pred menój!
Zelen čilim — polje ravno . . .
Preko polja romam jaz.

In ob desni in ob levi
gor visokih vrh na vrh;
temni gozdi, cvetne loke,
potok tod in tam šumljá.

Klasje zlato ziblje veter
tam po njivah — kak pogled!
In po drevju sadje sočno
med poslopji tod zori.

Kaka čuda, kaka čuda!
Vinske trte vidim vrt;
solnce vroče pa iz grozdja
ognjeviti čara sok.

Dalje, dalje! . . . Reka bistra
po dolini se valí . . .
Še korak — ah, morje sinje
ko zrcalo se bleščí.

Hiše bele po obronkih
in pri trgu pisan trg!
Tamkaj mesto me pozdravlja,
tu stoji samotna vas . . .

O Pavliha, o Pavliha!
Glej, ko ti bi pevec bil,
tu zapel bi in zavriskal:
«Raj je ta-le divni kraj!»

Raj? . . . Ob cesti tu počivam,
v lipe senci se hladim;
hodi ljudstvo mimo mene,
jaz pa gledam ljudstvo tó.

Kje sem, kje sem? Kam sem zášel?
Čudne šege, čuden kraj!
Kogar vidim, nosi spone,
vsak verige nosi tod!

Vsakdo ne! O, nekateri
hodijo svobodni vmes,
brez verig, brez spon sramotnih . . .
Kdo-li srečniki so tí?

Pa sem res že radoveden!
Starčka tam-le vprašam zdaj.
S turbanom na glavi sivi
bliža mi se domačin.

Težko tudi ti verigo
vlečeš z nogoj za seboj?
Sedi k meni, očka, v sencol
Naj te vprašam to in to!

Čuj, povej mi, kaka šega
čudna je med vami tod?
Vsak verigo nosi s saboj,
kakor suženj ž' njoj rožljá.

Ne boli vas to železje?
Vas ne žuli, ne teží?
Spone niso vam na poti
in prav nič vas ni jih sram?

Naj ti snamem te okove,
naj te, naj osvobodím!
Ne le tebe — vse rad rešil
jaz bi sužnjih vas vezij! . . .

To pogledal me osuplo
stari mož je od strani;
nezaupno se približal,
odgovoril mi takó:

«Kaj — verige?! Kdo jih nosi?
Jaz ne vidim jih nikjer!
Ne razumem te, popotnik!
Star sem, slab spomin je moj.

Stoj!» — ozrl se je krog sebe,
tiše spregovoril mož —
«Praviš, videl si verige?»
No, mogoče, da je res!

Mi sami, veš — čudno je-li? —
več ne vidimo verig!
Mi sami pa tudi skoro
že ne čutimo jih več.

To je pač pri nas navada,
stara šega že je to!
Stara, stara! . . . Kar jaz pomnim,
zmerom bilo je takó.

Porodil sem se v verigah,
ž njimi skoro ležem v grob.
In zato mi jih ne snemaj!
Vajen sem jih z mladih dnij.

Tisti pa, ki brez železja
prosti hodijo okrog,
to so gospodarji naši
in sinovi njihovi . . .

Čudne res so šege naše.
Kaj drugače je drugod?
Morda, morda . . . Svet je velik!
Allah s taboj, srečno pot!»

Ko pa hotel sem še druge
oprostiti sužnjih spon:
to so bili hudi name!
Rekli so, da sem brezverec . . .
Komaj, komaj sem ušcl.

IX.

Zanimiv slučaj.

To je bilo blizu Ispahana.
Šel po cesti prašni sem za rana.

Nad menoj škrjanček je vesel
pesem jútranjo visoko pel.

Solnčece nad góroj že gorelo,
prav pošteno v hrbet me je grelo.

V sé zamišljen sem korakal sam . . .
Čuj! kdo tarna, kliče, vpije tam?

Ha! Razbojnik kak tam koga davi?
Preiskuje žepe mu, ga gnjavi!

«Na pomoč!» . . . Spet! . . . Pospošim korak . . .
Gledam, slušam . . . Najdem te! Ni vrag!

Tukaj! V cestnem jarku vznak leži mi
mož neznan pa kisko se drži mi! . . .

«Tu ležim, oh, oh, že ure tri!
O pomagaj mi sedaj vsaj tí!

Allaha sem klical in svetnike:
Rešite iz stiske me velike!

Vsi so gluhi! Klical sem zaman . . .
Glej, Pavliha, živ sem pokopan!

Klical brate svoje in krajane
in sosede že sem in vaščane,

naj iz jame kdo bi spravil me
ter na noge bi postavil me:

Nič! . . . Ah, nihče se me ne usmili,
ne pomaga nihče v hudi sili» . . .

Revež res si — rečem — bratec moj!
Kritičen je položaj ta tvoj!

Kaj pa . . . Sam si že poskušal vstati
ter iz jarka sam se izkopati? . . .

«Sam?! . . . Kaj praviš? Meniš, da bi šlo?
Nisem mislil še dozdej na to!»

Glej — in vzpel se, vzdignil se od tal je
in pokoncu že na nogah stal je!

X.

Kako se godí v Sužnji vasi.

In tiste dni prišel sem v Sužnjo vas,
ogledat ljudi si in šege.

Veliko že slišal sem praviti
po poti o Sužnjevaščanih.

Pred belo gostilno na sredi vasi
prinesel velblod me je mršav;
prijahal od daleč sem prašen ves
in truden ter lačen in žejen.

Lepó mi postreže prijazni krčmar,
nasiti lepó, napojí me . . .
«Pač dobro, da prišli baš danes ste k nam,
Pavliha-efendi!» — mi reče.

«K slavnostni vam skupščini shajajo
prav zdaj starejšine se vaški;
prevažen tam predlog izproži se
v izredni tej občinski seji» . . .

In šel sem poslušat in mislil gredoč,
kaj pač bi utegnilo biti? . . .
Aha! . . . Da, to bode! . . . Že svita se mi
po glavi! To bode — seveda!

Ta Abdallah-paša! Ta stari krvnik!
Petnajst let že tod gospodaril
Trepeče pred njim ves ta lepi okraj;
uradnik pristran je, krivičen.

No, sultan, seveda, ta rad ga ima;
pošilja mu zlate redove!
In paša vzdiguje še više svoj vrat.
Kdor Turek ni, tega pritiska . . .

Sedaj pa do grla ga sit je okraj,
so siti ga Sužnjevaščanje.
Otresli so s sebe ves sužnji strah svoj . . .
Bil skrajni že čas je v resnici! . . .

O, to se bo bliskalo, bliskalo tam!
O, to bo pri seji gremelo!
In gnevu, ogorčenju bodo na glas
možjé sedaj dali si duška!

In v seji slavnostni se skuje protest,
protest proti Abdallah-paši;
in proti njegovi pristranosti
odpošlje se sultanu tožba!

To bode, to bode! . . . In že sem stal tam,
v dvorani sem stal magistratni;
ves občinski svèt že svečano je zbran . . .
Župan ga sam baš nagovarja:

«. . . Mi sešli smo danes se samo zato
na sejo, tovariši dragi,
da častni občan imenuje se nov,
nov častni ud občine naše!

In kdo bi bil vreden najvišje časti,
ki mi podeliti jo smemo?
Z obrazov vam čitam njegovo ime . . .
Gospoda, vi vsi ga poznate!

Predlagam: Naš novi je častni občan —
naš kajmakam — Abdallah-paša!
Naš ljubi, mogočni, pravični gospod . . .
Ohrani ga mnogo let Allah!»

«Ohrani ga Allah!» — odmev zagrmí
iz grl starejšin sužnjevaških —
«S predlogom se pametnim strinjamo vsi!»
Tu, tam kdo vmes rahlo zakašlja . . .

XI.

Važid in Mehmed.

Tedne tri že traje vojna,
vojna divja in krvava.
Koder hodiš, sama groza!
Strah, trepet in beda vlada.
I deželo sultanovo
i državo šahovo je
opustošil handžar bojni.
In kopita kruta konjska
poteptala so livade,
pomandrara polja žitna . . .
Padlo tukaj, padlo tamkaj
že vojakov je veliko.
Vojna pa še nima konca,
bil se ni še boj veliki,
odločilni boj poslednji . . .
Kdo bo zmagal? Sultan Mehmed?
Ali Važid-šah?

Koderkoli sem potóval
po deželi Mehmedovi,
džámije so bile polne,
hodže brali so molitve.
Na kolenih pa klečalo
ljudstvo je in pa molilo
ter na ves glas je prosilo
Allaha za zmago slavno . . .

In potem sem šel v deželo
Važidovo še sosedno.
Džámije so bile polne,
hodže brali so molitve;
na kolenih tudi tukaj
ljudstvo je na glas prosilo
Allaha za zmago svojo! . . .

O, ubogi ti moj Allah! —
jaz na tihem sem si mislil —
zdaj v resnici si v zadregi!
Komu zmago bi naklonil?
Prosi zanjo sultan Mehmed
in šah Važid prosi zanjo!
In seveda in seveda
vsaki njiju ima pravo,
vsaki njiju je nedolžen,
če preлива kri zanj ljudstvo.
Kriv ni vojne niti Mehmed
in ni kriv je niti Važid.
Oh, obá sta miroljubna
in obadva sta pobožna!
In pa jeden bolj ko drugi
klečeplazi zdaj pred taboj
in berači te za zmago . . .
Ne, na tvojem mestu, Allah,
jaz bi res ne hotel biti!

XII.

Modri maharadža.

Crez dolgo let sva spet se sešla.
Pod Himalajoj tam nekje
na kolodvoru sem ga našel.
Z menoj vred čakal vlaka je.

Široko sedel je na zofi,
z zelenim turbanom pokrit,
v kaftanu svilenem in pestrem —
moj maharadža Soliman.

Nad glavoj muhovnik je velik
mu držal črn in suh evnuh;
in neprestano hlad mu pihal
in branil sitnih ga je muh.

Takoj me spoznal je mogočnik:
«Hoho, Pavliha, dober dan!
No, sedi bliže!» me povabi
ter seže mi celó v rokó.

Ta roka drobna in okrogla!
Na prstu vsakem prstan zlat!
In ti briljanti, dijamanti —
kakó se to iskrí, iskrí!

In sedel tam sem mu nasproti
in knežji hvalil mu obed,
ki vžival bil pred nekaj leti
za njega mizoj sem ga jaz.

In dobro del je maharadži
moj prostodušni hvalospev;
črez tolsto, rjavkasto obličje
smehljaj sijal mu je sladak.

In pušila sva papiroske
pa menila se to in to . . .
Zdaj mir po tvojih je deželah?
o maharadža! — vprašam jaz.

Saj veš, kako je bilo tákrat,
ko bil sem zadnjikrat tvoj gost!
Upor krvav divjal nekje je
v deželi tvoji tiste dni.

Jaz sam sem boje videl tiste,
saj sam potóval sem ondód;
in vem, zakaj ubogo ljudstvo
je vzdignilo se bilo tam.

Glad bil je kriv nemirov groznih:
Premalo kruha — preveč ust!
O kaj ljudij pomrlo táčas
od lakote je! To je strah! . . .

In zdaj spet mir je, kakor slišim.
In v kratkem si naredil mir!
O saj sem vedel, saj sem vedel —
vladár je moder Soliman!

Gotovo dal si vstašem kruha,
nasitil lačne si ljudi;
zakladnice odprl si svoje,
bogastvo razdelil med nje . . .

Potem uvedel si reforme
v deželah svojih — to se vé!
Izgnal krivičnost si za mejo,
pravičnost posadil na tron.

In odložili so orožje
uporniki, sevé, samí!
Odpustil si jim veledušno . . .
Tako naredil ti si mir! . . .

In topo gledal maharadža
in s trudnimi me je očmi;
in dolgočasil se je vidno,
ko to govoril sem pred njim.

«Haha, prijatelj moj, Pavlihal!» —
mi zagrohoče se na glas —
«takó krotil bi ti upore?
Takó pri vas se dela mir?!»

«Haha, haha, haha, hahaha!
Drugače delam mir pa jaz!
Čemu imam vojake svoje?
Čemu topove in smodnik?»

Moj ljubi, to je šlo prekrasno!
V par dneh zadušil sem upor!
Vse postrelit sem dal jih, vstaše,
do zadnjega vse dal pobit!»

XIII.

Hadži Hilmi.

Hadži Hilmi živel je pobožno.
Vsako leto je potoval v Meko,
vsako leto šel na grob prerokov.
Čista bila duša je njegova,
čista kakor sneg na novo padli.
Lahka bila duša je njegova,
lahka kakor tička brzokrila;
težka bila le so dobra dela,
dela, ki jih Hilmi je ostavil.
Kajti mrtev že je hadži Hilmi.
Mlad umrl je, in pred leti tremi
preselil se v raj je k Mohamedu . . .

Roma ljudstvo rado na gomilo,
na gomilo Hilmija, svetnika.
Zmerom zelen grob njegov je sveži,
zmerom zelen in lepó obdelan.
Rož vsajenih je na njem dišečih,
rož vse leto pisano cvetočih.
In dišava sladka in opojna,
ni dišava to cvetlična zemska —
čednosti so marveč ljubeznive
lepe duše hadžijeve mlade . . .

Roma ljudstvo rado na gomilo,
na gomilo Hilmijevo slavno —
samo žensk ne vidiš nikdar tamkaj!
Nikdar ženska ne približa noga
Hadžijevi se gomili, nikdar . . .

Toda danes! . . .

Spet vse polno ljudstva.

Ob gomili množica se gnete.
Spet so prišli Hilmiju se klanjat
romarji iz raznih krajev vstočnih.
Sami moški v pisanih kaftanih,
s pisanimi turbani na glavah,
bogatini in pa siromaki.
Tod stojijo v krogu ob gomili
pa molitve šepetajo tihe,
prebiraje jagode na molkih.
Glej, kdo bliža romarjem se zdaj-le?
Dolga vrsta žensk — je-li mogoče?
Pristopile tiho so h gomili,
snele z lic so jašmake si bele —
aj, prekrasne romarice mlade!
Ena lepša, bogme, kakor druga . . .

«Radovedni moslemi ste dragi?» —
oglasí se romaric vodnica —

«Prvikrat smo tukaj in pa zadnjič.
Prišle smo, da vam odgovorimo! . . .
Mlade smo, kaj ne? in lepe tudi!
Ni pogledal pa nas Hilmi mladi,

lepi hadži, dokler je še živel.
Ni ozrl se nikdar v nas nobeno,
nego hladno nas je on preziral!
Brez srca je bil ta lepi hadži,
brez krvi je bil in pa brez čuvstval!
Vprašamo: bil to li cel je človek,
ki ga ženska lepa ni genila?
Zatajéval je prirodo samo
in grešil je zoper red njen svetil . . .
Bil li res je pravi človek Hilmi?
Je-li svetec res pokojni hadži?» . . .

To so rekle krasotice mlade,
obrnile hrbet in odišle.

XIV.

Kako je molil sultan Akbar v svoji džámiji.

O moj Allah!
Pričakóval težkó že si Akbarja, je-li?
Glej, ponižal sem se pa prihital sem k tebi
počastit te in molit
za par kratkih trenutkov
v tem svetišču prekrasnem,
ki sem jaz ga sezidal!
Kje na svetu, te vprašam,
imaš džamijo lepšo,
nego ta-le je moja?

Veličanstvo ti moje
sto pošilja pozdravov
pred prestol tvoj v nebesa!
O, saj vem, da najdražja
vseh molitev na svetu
je molitev ti moja!
O, saj vem, da najljubši
izmed smrtnikov tvojih
ti je sultan preslavni,
ti je sultan pobožni
in pravični in sveti,
ti je Akbar mogočni,
ti je Akbar bogati!

Mar je čast to za tebe,
če te suženj umazan,
če te párija moli,
če te delavec moli,
če te moli berač?

Ah, težave imava,
je-li? midva z vladarstvom!
Dan na dan, dan na dan
ti oskrunjajo čast
in imé najsvetejše
neumiti jeziki.

Mene, mene pa žali
sužnjev množica drzna!
In uporniki lačni in nagi
mi oskrunjajo prêstol
in mi trgajo žezlo,
dragoceno, iz zlata kovano,
na katerega osti,
se iskrí dijámat,
iz pestí!

O moj Allah!
Odpustiva za danes,
ko praznujemo selamlík sveti,
veledušno razžalnikim drznim
in klevetnikom nájinim starim!
Oh, odpusti jim v mojem imenu
vsem zaslepljenim grešnikom! Amen.

XV.

Moteno zborovanje.

Čim dalje lepše . . . To je krik in vik!
Narašča šunder po dvorani širni.

Ko prožne žoge odletavajo
najlepše psovke že od ust do ust . . .
In zdaj — in zdaj — vzdigujejo pesti,
grozeč pristopajo drug k drugemu.

Glej, tintnik tam-le zdaj letí po zraku!
Peroti je dobila črna stvar.

A zdaj zabliskal se je handžar gol!

Vihtí nad glavami ga nekdo v gneči . . .

Zaščegetala me je radovednost
in vprašal sem soseda poleg sebe:

«Kje smo, efendi? Mar v kavarni bučni?

Bazár je morda to-le, ali krčma?

Napili so možje se šerbeta?

In zdaj divjajo — kaj?»

««Haha, haha!»»

Na glas se sosed mi je zasmel . . .

«Res, vam se vidi, da ste tujec tu!

Pri nas pač bili niste še nikdár
v deželi slavni indijski deveti . . .

Državni zbor je to, prijatelj moj!

Naš parlament! . . . Vi majete še z glavo!
Kaj? Ne verjamete, gospod Pavliha?
Moj ljubi, glejte té obraze ví!
Inteligenca — a? In noše premotrite!
Gosposki, dragi, svileni kaftani!
Poslanci smo, zastopniki smo ljudstev
in narodov dežele te velike!
Tu sklepamo prevažne nam reči
o blagostanju domovine naše;
za ljudstva srečo se potimo tu
in za napredek in prosveto splošno
in za omiko brigamo se resno.
O, to je trud! . . .

In nič več nisem slišal,
kaj pravil mi zgovorni je možak.
Naraščal trušč in hrum je strahovito
in par poslancev se je spoprijelo . . .
Zaušnic težkih slišim tlesk na tlesk . . .
In handžarji že spet se bliskajo. —
Rdeči fesi, pestri turbani
leté iz kota v kot . . .

Stoj! Kaj je to?
Glej, vse utihne, ko okamenelo!
In ko bi trenil, zdaj nastal je mir!
Vsi ko začarani strmé poslanci!

V dvorano prišla truma je ljudij
na tihem, neopazovana z ulic.
V zmešnjavi splošni so pozabili
zapreti vrata stražniki in vhod

zabraniti predrznežem . . . Ta smola!
In tu stojé zdaj državljani čudni,
ti neposlanci, nepoklicanci!
Možjé razcapani in bosonogi,
polnage žene z deteti na rokah
iztezajoč dlaní na vse strani,
molčé proseč po zbornici sijajni
ponižne miloščine! Ah, ah, ah!
Ta smelost! Ta poulična nesramnost!
Pa res! Da upajo si tí berači
v dvorano stopiti bogato in
tu motiti prevažno zborovanje!

XVI.

Skrbni radža.

O presrečni ti radža Vangiso!
Kako lepo deželo imaš!
Raj ustvaril je Brahma ob Gangi —
domovina je tvoja tá raj!

*

Bil sem gost njegov včeraj. Povabil
na zajutrek me bil je v svoj konak.
In razlagal vladar mi je indski
svoje sitne državne skrbi . . .

«Čuj, Pavliha!» — mi reče gostitelj,
pogoltnivši kapuna tolst kos —
«Ti svetá že pol videl si, praviš?
In tá svet je pokvarjen — ni res?»

Žal, tako je moj radža! — jaz vzdihnem,
izpraznivši kozarec do dna —
To-le vince pa tvoje ni slabo . . .
Toda on nadaljuje svoj govor:

«Da, prav praviš! Ta svet je izprijen
in hudoben, brezbožen je ves!
In sam satan, sam satan iznašel
tá peklenski, pogubni je tisk!

Le poglej, na primér, žurnaliste!
S čim ti mažejo beli papir:
Nič ni sveto ljudém tem na svetu
in povsod že svoj vtičejo nos.

Kjer se koli kak kadi moj zmoti —
Kdo ne zmoti se včasi, kaj ne? —
in kjerkoli zgodí se krivica,
v časopisih vse čitaš lahkó.

In vso krivdo valijo na vlado
in pristranost očitajo ji
pa k pritožbam mi ščujejo ljudstvo,
češ: „Enaka pravica za vse!“

O, vse, vse pač vedó ti mazači:
Kam izginil je davčni denár;
kako plačo dobiva kak paša,
kako plačo ti vleče kak šejh.

Kritikujejo vsako napravo!
In celó in celó in celó —
ne verjameš, kako so predrzni! —
Niti harem moj ni jim več svet!

Izračunali že so natanko,
kaj na leto za žene izdam.
O Pavliha! Tá svet je pokvarjen
ter brezveren in zloben je ves!

In zato se bojim jaz za ljudstvo,
da okužijo časniki ga;
da iz knjig liberalnih, zapadnih
bi napredka pogubil ga strup!

Pa zato zdaj zaplenim vsak častnik,
ki krivičnost je kako razkril,
ki resnico objavil je golo
in pa harem opravljal je moj» . . .

O moj radža! — sem vzkliknil navdušen —
res, najskrbnejši ti si vladar!
Ideal si vseh radž mi in šahov . . .
«Stoj!» — prestriže mi hitro besedo —

«Stoj, ker nisem povedal še vsega! —
Sám sestavil seznam sem vseh knjig,
ki razširjajo misli svobodne,
knjig domačih in tujih seznam.

In na vrata tam mestna velika
dal pribit sem svoj važni razglas;
in slovesno prečital pred ljudstvom
vpričo mene ga moj je glasnik.

In še s svojim pokazal sem prstom
na tá indeks podložnikom sám
in pa strogo ljudem prepovedal
tiste knjige sem čitati bil.

In nato zagrmeli topovi
in pa godci zagodli so tuš;
in po džamijah vseh so molili
in slavili veliki ta dan . . .

*

In ko segal mu ginjen sem v roko
in jemal sem od njega slovó,
to sem čutil: Tá radža Vangiso
preizvrstno za ljudstvo skrbi!

In gredoč sem prečital na vratih
tam seznam prepovedanih knjig
in vse kazni, dodane na koncu,
sem z bojaznijo svetoj prebral.

In nagledati nisem se mogel
razglasila prekrasnih potez . . .
Ah, té črke, umetno zavite!
Ko bi jaz takó pisati znal!

Ko pa romal potem po deželi
sem Vangisovi lepi okrog,
to sem gledal in čudil se, čudil
nepokornim podložnikom tam!

V vsaki hiši so čitali skoro
prepovedane knjige samó,
ah, in žalili skrbnega radžo,
ki pred strupom jih takim svarí . . .

XVII.

Bakšiš.

Šel črez Zlati rog po mostu,
romal spet sem v lepi Stambul.
Komaj, komaj sem se rinil
skozi ljudstva gneče pestre
in kriččče mimo mene.
Paše v zlatih uniformah
in v bogatih plaščih šejhi,
tujci, ki jih znosil veter
iz dežel je vseh po svetu;
in berači goli, lačni
in pa lepe odaliske,
belolične, črnooke,
v jašmakih se skrivajoče
in zato le še krasnejše . . .
Vse je plelo se, vrtelo
mimo gor in dol po mostu.
Zdelo se mi je, da sanjam
in da gledam vstočno bajko:
«Tisoč eno noč» . . .
Toda tam, ob kraju mosta
sreča derviš me umazan

in razcapan in raztrgan.
Masten čepel mu je turban
na obriti stari glavi;
padala je siva brada
starcu skoro do pasú.
Ta me vzdramil je iz mislij.
Zbolelo me je srce.
Smilil se mi siromak je.
Segel v žep sem in ponudil
piaster bel mu, majhen bakšiš.

Toda, slabo sem naletel
in grdó sem se opekel!
Hotel ni ga, hotel ni ga
bakšiša od mene vzeti
filozof tá lačni s ceste!

Umeknivši velo roko,
pod kaftan jo skrivši naglo,
čudno derviš me pogleda,
gleda óstro me in pravi:
•Pljuni v morje, o Pavliha,
pljuni v morje .tu črez priroč!
Bode-li se kaj poznalo?
Glej, to morje, glej, to morje
neizmerno in globoko —
siromaštvo je, uboštvo,

ki razliva se po svetu!
Kaj utone siromakov,
kóliko jih potopí se
v morju totem hip za hipom!
In zato ne pljuvaj v morje!
Ne pozná se, kamor pljuneš.
In ti rajši ne razdavaj
bakšiša med siromake;
ne pozná se v bede morju» . . .

XVIII.

Prva skrb.

Dišečih cigaret se vlačí dim,
ko siva megla plava po šatoru.
In polnih skled in polnih steklenic
donašajo še zmerom urni sužnji.

In same znance skoro vidim tu!
Kdo bil bi mislil, res, kdo bil bi mislil!
Mogúl Džegán sedí na voglu tam-le
in maharadža Soliman mu vštric!

Na desni moji radža je Vangiso
in baš nasproti meni Azim šah . . .
In pa sijajno spremstvo to! Ah, ah!
Kam, v kako družbo zášel si, Pavliha?

«No, kaj molčiš?» — na desni slišim glas —
gostitelj Osman sultan sám me vpraša —
«Kakó so ti ugajali manevri?
In sklep današnji — a? Kako? Povej!»

«Prekrasno! Da, o sultan!» — rečem mu —
«Vesel sem, da sem videl zdaj od blizu
najvišje, kar si dosihdob izmislil
napredujoči je človeški duh!»

Prekrasno in izborno! No, seveda!
Častitam ti, častitam iz srcá,
da tudi ti s sosedi hodiš vštric!
Ti veš pač, kaj prosveta je moderna!

Izbral si pravo pot! Po poti tej
dovedeš ljudstvo svoje k sreči pravi!
Razbistriš um in požlahtniš mu dušo,
a z zlatom mu napolniš prazni žep.

Naprej, naprej, prijatelj do vrhunca!
Kosarne zidaj rajši, ne pa šol!
Pa, saj ti sám razumeš časa duh,
problem družabni razvozlavaš dobro!

In kakor rekel sem: Le več topóv
in pušk in sabelj in pa vojnih ladij!
Makar za to potrošiš vse mi davke . . .
To glavna stvar je, prva tvoja skrb!

XIX.

Velikodušni čin.

Čudno mesto ta-le Bagdad,
čudni v njem so prebivalci!
Kadarkoli sèm priromam,
vselej praznik kak vrši se.

Kaj li danes spet imajo?
Bagdad ves je spet na nogah.
Od vezirja pa do sužnja
vse v oblekah hodi praznjih
ali jaše mezge, slone
in velblode mi po mestu . . .
Vse svečano in slavnostno
ter nedeljsko je nekako,
kakor tamkaj v naših krajih
o veliki noči ali
o božiču, binkoštih, ko
ljudstvo speje k farni cerkvi
s čutom svetim in pobožnim . . .
Kaj imajo, kaj imajo? . . .
Kakor reke vse do morja
vam teko iz krajev raznih:
iz vseh ulic speje ljudstvo
na veliki trg prostrani

pred kalifov konak beli.
Z živoj rekoj tudi jaz sem
na ta splošni cilj priplaval.

Glava pestra je pri glavi . . .

«Ti, Pavliha, tudi tukaj?» —
nekdo dregne me pod rebra. —

Prišel! — rečem znancu Mirzi —
pa, za Boga, kaj imate?!

«Kaj imamo, kaj imamo!» —
čudi se mi sosed Mirza —
«Sina princa porodila
odaliska je najlepša;
pa zato je dobre volje
naš kalif, naš Harun mladi!
In povabil ves je Bagdad
pred svoj konak semkaj danes.
Sam presrečen hoče Harun,
da je srečno tudi ljudstvo.
Pa zatorej iznenadi
danes s činom nas velikim
in s posebno, izvenredno
milostjo nas vse obsuje.
To obeta v razglasilu
naš kalif . . .»

In ni dokónčal
moj prijatelj, dobri Mirza.
Vse utihne . . . Na balkonu

Harun mladi se prikaže
baš nad glavoj mojoj v zraku.
Vse je tiho, vse posluša,
kakšna milost se razlije
iz njegovih ust čez ljudstvo . . .

In začel je govoriti,
a v jeziku mi neznanem.

Mislil sem si sám pri sebi:
Sužnost bržčas zdaj odpravi,
pod kateroj ljudstev mnogo
še vzdihuje v tej deželi . . .
Tlako morda odpustí jim . . .
Ali pa . . . hm, kaj bi bilo? . . .
Morda danes se izjavi,
da je čisto zadovoljen,
če za službo mu od danes
in za posel, trud vladarski
dajejo le polovico
vseh dohodkov dosedanjih . . .

«Slava, slava!» . . . vse zakliče.
Zginil Harun je z balkona,
skril kalif se spet je ljudstvu,
dokončavši svoj nagovor.

Kaj je rekel, kaj obljubil,
s čim osrečil, iznenadil?
Kakšno milost vam naklonil? —
vprašam Mirzo radoveden. —

«Saj sem vedel, o Pavliha!» —
reče Mirza ves navdušen —,
«da kalif nas iznenadi
ter osreči ves naš Bagdad!
Čuj in strmi torej, tujec!
Za evnuhe in lakaje,
ovaduhe in vohune,
ki še dalje po kolenih
bližali se bodo njemu
prepevaje slavospeve:
red ustvaril nov je Harun
red iz zlata, red najvišji —
„hrbtenjače prožno-sloke“
in svetinj je zlatih novih
dal kovat . . . To nam je rekel!»

Velikansko! — sem si mislil —.
To je duh, ki ni mu para
od Stambula do Damaska,
od Damaska do Kahire,
od Kahire do Kalkute —
ta kalif, ta Harun modri!
Tá vé, česa najbolj treba
ljudstvu v dobi dandanašnji!
Ta poglobil se do dna je
v časa strujo zagonetno;
ta premozgal, preštudiral
vse probleme je moderne!
Ta razume, ta razume
dobe naše rane skrivne

ta uganil je bolezen
kritične té dobe naše;
vé pa tudi za zdravilo,
ki bolezen to prežene! . . .
Ni mi žal, da ravno danes
prišel v Bagdad sem slučajno.

XX.

Portrét.

Ti zver, ti zver! . . . Je-li mogoče?!
In to dandanes! . . . Zbláznel bil . . .
Lasjé mi vstajejo po koncu . . .
S človeškim licem divja zver!

Krví sledovi, strah in groza,
kjerkoli hodil sem te dni;
poklanih moških videl trupla
in žen oskrunjenih povesod!

Otrok nedolžnih dal si tudi
Herod ti novi, pomorit!
Tako po tratah kosa ostra
cvetlicam glave pokosí.

O zver, o zver, ti kan tartarski!
O Džingiskan, o ti krvnik!
Stotisoč si poklal kristjanov
v par dneh minulih — pa zakaj?

Ljudij stotisoč in nedolžnih!
Zakaj? . . . Zató da od gladú
ne treba jim sedaj umreti
in tresti več se pred teboj?!

Poznaš me, starega Pavliho,
in veš, da se te ne bojim! . . .
Tako govoril Džingiskanu,
levite takšne sem mu bral . . .

Debelo, jezno me je gledal,
iskrile so se mu oči,
napenjale po licih žile
in tresle so se mu roké.

Zdaj plane ná-me! — sem si mislil —
Zadavi me! . . . a glej, a glej!
Ironski samo nasmehljá se
na tronu stari grešnik tá!

Smehljá se, pod kaftan poseže . . .
«Tu glej» — ponosno reče kan —
«podobo to v okviru zlatem
in v diamantih, to poglej!

«Poznaš? . . . In to je kralj krščanski!
In danes poslal mi ga je
portrét ta svoj s podpisom svojim
in pa pristrčni svoj pozdrav!

‚Prijatelj zvest‘ — mi piše v pismu —
‚ostane moj on še poslej!‘ . . .
Premehkega srcá si menda —
kaj ne, Pavliha? — Hahaha!•

XXI.

Govor o najlepših krepostih.

Stara, temna, nizka džámija . . . Skoz okna
zre umirajoči izza gore dan.

Po preprogah pestrih poklekava ljudstvo,
Allahu se klanja verni musulman.

Gnete se molilcev moških in pa ženskih.
Žubori polglasen in šušti šepet,
kakor če skoz drevje ob večernem mraku
veter po dobravi piha brzolet.

Saj sem že potóval često po teh krajih,
saj poznam moleče té-le jaz ljudi:
Sami sužnji, kar jih vidim tu pred saboj;
prvi in poslednji — sužnji vsi, vsi, vsi!

Glej — sedaj na leco mlad je stopil hodža . . .
Kaj ponos je moški, zdaj-le jim pové!
kóliko svoboda vredna — jim razloži —
sužnost da največje zlo je in gorjé . . .

In stoji mi hodža na visoki leci . . .
In prebravši suro zbrancem govori;
govori prekrasno in slavi — ponižnost,
skromnost in pohlevnost na ves glas slavi.

Gledam in poslušam . . . Kakor vino sladko
vrè iz steklenice v čašo se penoč,
vrè iz ust beseda hodži duhovita,
v poslušalcev srcih up in strah budeč . . .

«A najvišja čednost» — kónčal je govornik —
«če krivico vsako, bratec, pretrpiš!
Če brez godrnjanja nosiš jarem sužnji
ter če duh nevolje slehern zatajiš!

To je volja božja, poslušalci dragi,
in tako naš prerok Mohamed uči!
Skromnost in ponižnost pa pohlevnost ovčja —
čednosti najlepše, zlate to so tri!»

XXII.

Kadi Samarkandski.

«Modri kadi, stari kadi,
kadi dobri in pravični!
Hudodelstvo izvršilo
včeraj v našem se je mestu,
v lepem našem Samarkandu!
Sodi, kadi, pa pomagaj!»

«No, govori, le govori!
Kaj, kako se je zgodilo?
In potem jaz reč razsodim
na podlagi alkorana.
Tisto veš, da sem pravičen!» . . .

Jaz pa, ki sem bil navzočen,
ki obiskal bil sodnika,
modrega sem učenjaka
tisti dan na poti svoji,
tiho sedel sem, poslušal,
radoveden, kaj govoril
bo tožnik in kakšno sodbo
pač izreče modri kadi,
Rustem Said, moj prijatelj . . .

In tožnik si je odkašljaj
in tako-le je govoril:

«Ljubi kadi! V mestu našem
životari star opankar.

Reven je ko miš v mošeji.

V nizki koči ti stanuje

in opanke krpa stare

pa čarape ti popravlja.

Pravi revež je, ti rečem!

Nič ni res, moj ljubi kadi!

Zlagal sem se prav debelo.

Siromak ta ti je bógat.

A bogastvo vse njegovo —

Fatima je, roža bela,

ki v njegovi cvete koči.

To se pravi, ljubi kadi,

zopet zlagal sem se malko!

Bil je bogat ta opankar,

še do včeraj bil je bógat!

Ali včeraj, ko odišel

v džámijo je bil opankar,

Allahu se klanjat, molit,

rožo nekdo mu ukral je,

siloma mu jo odvedel!

In opankar vé prav dobro,

kdo je tat tá in razbojnik;

po imenu on pozna ga!

Ljuba duša, modri kadi!

Vrni rožo, hčerko mlado,

daj nazaj jo siromaku!
Hudodelca pa kaznuj mi,
kadi, strogo po zakónu!»

«Visel bode na vešalih!
Da, še danes ga obesim!»

Kratko kadi je razsodil,
divje gledal v sveti jezi
in z zobmi je škripal starec,
da sem sam se bal ga skoro . . .

«No, pa kdo je ta opankar?» —

«To sem jaz, o modri kadi,
ki stojim sedaj pred taboj!» —

«In razbojnik tisti — kdo je?»

«Husejn-kan je, ljubi kadi!» . . .

Tu popraskal pa moj kadi
je po tilniku se tolstem.
Nekaj ga je zasrbelo!
A potem je rekel mirno —
v tla gledaje, ne v tožnika —
čisto hladno mu je rekel:
«Ta je druga, veš, prijatelj!
Moj opankar, ta je druga! . . .
Če kdo drug bi bil to storil,

na primer, kak tvoj tovariš,
kak nosač, kak suženj, ali
kuli, ki priganja osle
in velblode v karavanah —
to bi bilo, to bi bilo!
A sorodnik šahov, Husejn —
to je sitno, hm, seveda! —
Husejn-kan ne bo obešen!
Pojdi v miru, pa pozabi
kar je bilo! Allah s taboj! »

XXIII.

Pri studencu.

Kaka žeja, kaka žeja!
Jezik suh in grlo suho . . .
Je-li čudo? Solnce danes
res pripeka, da je groza!
Pa tá dolga, prašna pot!
No, pa tá je zdaj za hrbtom . . .

Ha, studenec sredi gozda!
Kaka čista, sveža voda
v rupi steka se globoki
pod košatim, senčnim hrastom!
Pojdite mi vsi solit se
z vašim vinom v dragih čašah,
maharadže in kalifi,
sultani pa šejhi, kani!
Ta-le rupa mi je kupa;
v njo pijače je najboljše
mi natočil dobri Allah . . .
In pokleknil sem na zemljo
mahovito in na trébuch
legel sem pred hladno rupo,
da si žejo ugasím . . .

Kaj je to — ta slika v vodi?
Ta obraz! Ha, ti, Pavliha?!
Ali res? Je-li mogoče?
Dolgo nisem ga že videl
jaz obličja svojega . . .
Haha! Počil bi od smeha.

O Pavliha, o Pavliha!
Jutrovce ti kritikuješ
in napake zasmehuješ,
ki srečavaš jih med njimi;
norce briješ iz obrazov
jutrovskih in iz obličij
neumitih, neobritih! . . .
Ah, Pavliha, tudi ti si
kaj marogast in umazan!
Je-li čudo, če prijela
marsikaka se nesnaga
tudi tvojih lic je belih
na tem dolgem potovanju
po tem čudnem orientu,
kjer bojé se sveže vode
in pa zraka svežega
in pa mila in glavnika
in pa britve brušene? . . .

XXIV.

Perzijske šege.

Kadarkoli smo šli s karavanoj
skozi Kuškiserd, perzijsko vas,
po nje ulicah videli vselej
zanimiv smo in čuden prizor!

Iz vseh hiš in iz koč so hiteli
črnobradi in resni možaki
in pa Perzinje, mlade in stare ;
in nosili so kazat na cesto
nam umazano svoje perilo
in umazano svojo obleko.
In držali, obračali v rokah
neoprane tam tiste so cunje ;
razobešali tamkaj po plotih
in po plankah z nekakim ponosom
prav pred našimi so jih očmi.

In z nekakim posebnim ponosom,
z orientalskim so tistim ponosom
govorili nam vselej takó :
«Ste-li videli kje že na poti
bolj umazanih srajc in kaftanov,
nogavic, otirač in rut žepnih?

Oh, oglejte si, bratje, natanko
to umazano naše perilo,
neočiščeno našo obleko!
In pa pripovedujte po svetu
kaj ste videli tukaj pri nas!*

In sevé, kamorkoli je prišla
karavana z velblodi in z mezgi
in s trgovci in z romarji dalje,
oh, povsod smo pač pravili radi
radovednim ljudem za zabavo,
kaj smo videli novega zopet
v Kuškiserdu tam, perzijski vasi . . .

XXV.

Na suženjskem sejmu v Bóhari.

Vse črno ljudij na tržišču.
Ko čilim se pisan mi zdi
ta množica mešana, pestra . . .
Hej, danes je v Bóhari sejm!

Sejm sužnjev! Kako zanimivo!
Kaj takega nisem dozdam,
kar hodim po Jutrovem, videl . . .
Sejm sužnjev! Ubogi ljudje!

In gledam jih, hodim med njimi.
In kjer jih je skupaj največ,
obstanem:

«O, bratje v preroku!
Kaj znate vi delati vse?
In delo katero najrajši
opravljate Bóharci vi?
Pa morda vas kupim še danes . . .
No, kaj veselí vas najbolj?»

«Umirati, ljubi Pavliha,
to znamo od nekdam najbolj!» —
Tako se odreže mi nekdo —

«Le pošlji v krvavi nas boj!
In videl junaštvo boš naše
in videl naš robski pogum! . . .

Čim manj pa dajal nam boš jesti,
a batin po hrbtih čim več,
čim bolj nam boš krut in krivičen —
tem ljubši nam boš gospodar,
tem rajši se bomo borili
s sovražniki tvojimi mi,
tem rajši umirali za-te
in svojo prelivali kri!
O znamo pa, znamo prekrasno
za druge umirati mi,
za druge, za njihovo slavo
in — — — — — ».

Epilog.

Poslednja stran, poslednja vrsta to!
In zadnji stavek nima niti sklepa!
In dalje mislim naj si sam — haha —
kako se je končalo? Ta je lepa! . . .

In — ali sploh ni dalje pisal mož?
In tukaj-le že dnevnik se končava?
Končava? Ne! . . . Celoti manjka rep.
Kaj sama, vprašam, mi pomaga glava?

Ne, ne! Dovršil bil je potopis
Pavliha. To gotova je resnica.
A dober del se ga izgubil je,
pod nič ga šla je morda polovica.

In miši, plesen, črvi glóдали
na tem so dragocenem pergamenti . . .
In torso je, kar v rokah še imam;
in kar ostalo je, so le fragmenti.

Kdo vé, kaj vse doživel bil je še
po zanimivih, vstočnih krajih tistih!
In Allah vé, kaj stalo vse je tam
popisano na izgubljenih listih!

A baš tá izgubljeni rokopis —
kako, kako me tá posebno mika!
In zdi se mi, da čitam tudi to . . .
Za slikoj se vrstí mi pestra slika . . .

In tebe, muhasti Pavliha moj,
po čudnih spremljam in neznanih potih;
in vse doživljam v družbi tvoji sám
po tistih skrivnih jutrovskih tam kotih.

Pri šerbetu tako sedim s teboj
pa gledam v lice tvoje zagorelo.
Istórije poslušam tvoje rad,
saj marsikako mi poveš debelo . . .

In ko zapališ kak pereč dovtip,
sam veš, Pavliha, kaj se pripetí mi:
Za trébuh primem se tedaj in smeh
prisili svetle solze na očí mi . . .

A ti mežikaš z majhnimi očmi
in vlečeš dim iz pipice igračke;
kadiš in napihavaš lici si
pa spuščáš v zrak tabakove oblačke . . .

In včasi néčesa domisliš se
pa sežeš v torbo usnjato in mastno —
in pergamentov zvezek mi iz nje
privlečeš svoj nekako naglo, hlastno . . .

In nekaj si na novo belo stran
beležiš spet v arabščini rogati . . .
Ne vem, je-li humor, sarkazem to,
kar okrog ust sedaj-le tam igra ti?

In zdaj izginjaš mi izpred očij . . .
Izginjaš mi polagoma v daljavi . . .
Le tvoj klobuk široki vidim še
in pa dežnik rdeči v roki pravi . . .

Izginjaš mi v daljavi iz očij —
pa kam? Pa kam odišel si po sveti? . . .
Ker dobro vem, da nisi še umrl,
gotovo moraš kje še pač živeti!

Da, ti živiš, ko brat tvoj Ahasver!
Nemara romaš ž njim še po orienti . . .
In morda, morda najdejo še kdaj
se izgubljeni tvoji pergamenti . . .

A vprašam se, če sploh bi smel vam vse
na jezik naš nedolžni preložiti?
Bojim se: — v ostalini marsikaj
preslanega utegnilo bi biti . . .

A. AŠKERC je izdal v naši založbi

leta 1890:

BALADE IN ROMANCE

155 stranij. Cena broširanemu izvodu po
2 K 60 h, eleg. vezanemu po 4 K

leta 1896:

LIRSKE IN EPSKE POEZIJE

196 stranij. Cena broširanemu izvodu po
2 K 60 h, eleg. vezanemu po 4 K.

Po pošti: broširan izvod po 2 K 70 h, vezan
po 4 K 20 h.

Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg

knjigarna založnica in tiskarna

v Ljubljani.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

000155

00000077190

